

POLITIEKE PARTIJEN: DE LEDEN EN HET GELD

Een vergelijkend onderzoek naar de ledentallen en de inkomsten van Nederlandse politieke partijen¹

R.A. Koole

I. Over partijfinanciering

De afhankelijkheid van gespreide financiële bijdragen van de leden is een voorwaarde voor het democratisch functioneren van een politieke partij.

Voor deze stelling valt veel te zeggen. Immers, partijen die niet (meer) in staat zijn tot fondsenwerving bij de aanhang hebben blijkbaar politieke overtuigingskracht verloren en zijn zo gedoemd te verdwijnen of hun politieke koers te verleggen. 'Ledenverlies', en daarmee verlies aan inkomsten, wordt in de pers vaak als een signaal van de achterban gezien. Dit geldt evenzeer voor vakbonden of omroepen als voor politieke partijen.

Die afhankelijkheid van bijdragen van leden moet dan natuurlijk wel gespreid zijn. Eén of enkele grote geldschieters onder de leden kunnen het democratische proces binnen de partij evenzeer vertroebelen als substantiële financiering van buitenaf. Een ten dode opgeschreven partij kan zo kunstmatig in leven gehouden worden, terwijl de invloed van de (externe) geldschietster dan vaak niet alleen meer financieel is, maar zich gemakkelijk kan uitbreiden tot inhoudelijke kwesties. Een beperkte groep kan zo het beleid van een partij 'sturen'.

In de Verenigde Staten, waar de politieke partij nog slechts één van de vele actoren bij verkiezingen vormt, is de zogenaamde 'fundraising' één van de belangrijkste activiteiten van de kiescomités geworden. Volgens H.E. Alexander, specia-

list op het gebied van politieke financiering, is het zelfs een voorwaarde: "Money - lots of it - is essential to the smooth conduct of our system of free elections".² Men beweert wel dat het miniscule verlies van Hubert Humphrey tegen Richard Nixon in 1968, veroorzaakt door een duidelijke onderfinanciering van de campagne van eerstgenoemde, een authentiek voorbeeld is van een presidentsverkiezing die beslist werd door dollars. Het principe van 'one person, one vote' dat ten grondslag hoort te liggen aan het Amerikaanse politieke systeem, botst hier echter duidelijk met de ongelijke verdeling van de geldmiddelen. Door de hoge kosten, verbonden aan deze campagnes, moest vooral de zakenwereld worden aangesproken, waardoor een groot gevaar voor misbruik ontstond. In de jaren '70 is gepoogd dit gevaar te verkleinen door enerzijds wettelijke grenzen aan de campagnekosten te stellen en anderzijds tot overheidsfinanciering over te gaan. Hierdoor werden de verkiezingen van 1976 minder beïnvloed door "Big Money" dan enige verkiezing daarvoor. Ondanks deze verbetering is de situatie nog lang niet ideaal. Vooral de 'zittende' kandidaten worden bevoordeeld en de invloed van speciale belangengroeperingen is nog steeds groot. Op z'n Amerikaans is er een speciale lobby, "Common Cause", die probeert hier verbetering in aan te brengen, waarbij onder andere gedacht wordt de overheidsfinanciering via politieke partijen te laten verlopen, zodat deze versterkt zouden kunnen worden.³

Hoewel het Amerikaanse politieke systeem in vele opzichten niet te vergelijken is met het Nederlandse, zijn de vragen die in dit verband gesteld worden in wezen dezelfde. Het moderne partijwezen en de moderne vorm van campagne voeren vereisen de beschikbaarheid van steeds grotere sommen geld. Moet men nu verlangen dat dit geld geheel wordt opgebracht door individuele leden in de vorm van contributies en relatief kleine giften om het democratisch en onafhankelijk functioneren van partijen veilig te stellen? Of is ook finan-

ciering door derden (overheid, vakbonden of de zakenwereld) toegestaan?

In werkelijkheid bestaat er in Nederland een mengvorm van beide opties. Hierbij moet worden gezegd dat financiering vanuit het bedrijfsleven niet plaatsvindt, althans binnen het kader van dit onderzoek niet kon worden geconstateerd. Er is een consensus, waardoor deze vorm van financiering 'vies' wordt gevonden. In het verleden is dit wellicht anders geweest. Echter de conclusie van Janda, in zijn overzichtswerk van politieke partijen, dat de VVD voor twee-derde gefinancierd werd door fondsen uit het zakenleven, waardoor er bovendien voor andere partijen uit die hoek weinig overschoot, doet erg onzorgvuldig aan.⁴

De genoemde mengvorm van financiering van politieke partijen in Nederland omvat aan de ene kant financiering door individuele aanhangers en aan de andere kant overheidsfinanciering. Formeel echter vindt nauwelijks overheidsfinanciering aan politieke partijen plaats. Alleen op indirecte wijze, in de vorm van het beschikbaarstellen van zendtijd (en daarvoor bestemde financiële middelen) en van aanplakborden bij verkiezingen, steunt de overheid politieke partijen, terwijl giften en contributies aan politieke partijen aftrekbaar zijn voor de belastingen.

De overige overheidssubsidiëring vindt plaats middels 'doeluitkeringen', meestal aan speciale stichtingen, gelieerd aan de partijen. Deze vormd van subsidiëring, waarbij het zetelaantal in de Tweede Kamer als criterium geldt, en die mede afhankelijk is van eigen inkomsten, is in de jaren '70 ontstaan. De voornaamste doeluitkeringen komen ten goede aan de wetenschappelijke bureaus, het kader- en vormingswerk en het jongerenwerk.⁵ Bij verschillende partijen bestonden dit soort activiteiten al voor de jaren '70, bij andere zijn ze juist door deze uitkeringen ontstaan. Het zijn in feite partij-activiteiten. Het verrichten van studies,

het 'vormen' en informeren van de achterban, het organiseren van de jongeren: het zijn activiteiten, die al bestaan sinds er partijen zijn. Doordat nu aparte rechtspersonen zich met dit werk bezighouden, krijgt de partij meer ruimte zich op andere zaken te concentreren. Bovendien is het onderscheid tussen dit soort activiteiten en het overige partijwerk vaak moeilijk hard te maken: een wetenschappelijk bureau, dat zich bezighoudt met het opstellen van een verkiezingsprogram; een medewerker kader- en vormingswerk, die secretariaatswerkzaamheden verricht; jongeren, die de verkiezingsaffichage verzorgen.

Waterdichte schotten zijn er vrijwel niet. Het niet overgaan tot directe financiering van politieke partijen heeft echter te maken met het vraagstuk van de erkenning van de publieke functie van politieke partijen.

De term 'politieke partij' komt in de wet niet voor. Juridisch gezien is een politieke partij een vereniging als alle andere en moet als zodanig aan een aantal voorwaarden voldoen. Doch er bestaat geen verschil van mening over het bijzondere belang van politieke partijen voor het openbare leven in Nederland. Het zijn immers de partijen, die voor de recrutering van kandidaten voor vertegenwoordigende lichamen zorgen en de verkiezingscampagnes organiseren en die als 'denktank' vele ideeën leveren aan de overheid o.a. in de vorm van partijprogramma's. Directe overheidsfinanciering zou deze rol kunnen ondersteunen en versterken, is één redenering. Daartegenover staat het argument dat directe overheidsfinanciering het gevaar van inmenging door de overheid en verstarring van het partijstelsel met zich meebrengt. Financiering uit onpersoonlijke bron zou bovendien de interne partijdemocratie kunnen uithollen.

De oplossing die gevonden werd, was die van doeluitkeringen aan gelieerde stichtingen. Een aparte partijwet, zoals in West-Duitsland, lijkt hier vooralsnog niet haalbaar, als die al wenselijk zou zijn.⁶ Maar nu is het een schijnoplossing: in feite worden steeds meer partijtaken door de overheid

gefinancierd.

Nemen we bijvoorbeeld de VVD - maar het geldt evenzeer voor andere partijen - dan zien we dat deze partij samen met haar verwante instellingen bijna vier miljoen gulden aan jaarinkomsten had.⁷ Ongeveer twintig procent daarvan werd door de overheid geleverd in de vorm van subsidies t.b.v. radio en TV-uitzendingen, vormingswerk, jongerenwerk, het wetenschappelijk bureau en emancipatiewerk (de VVD krijgt geen subsidie van de Nationale Commissie Voorlichting en Bewustwording Ontwikkelingssamenwerking, de NCO, zoals de PSP en de PvdA). Zouden we het aan de VVD-instellingen toegekende bedrag in het kader van de Brede Maatschappelijke Discussie over kernenergie hier nog bij tellen, dan komen we op een percentage van ongeveer zevenentwintig procent.⁸ Dit is nog geen 50 procent, zoals in Duitsland vóór 1966, maar desalniettemin aanzienlijk. (In 1966 sprak het Bundesverfassungsgericht uit dat deze directe subsidie ongrondwettig was. In de Parteiengesetz van 1967 werden alleen tegemoetkomingen in de kosten van de verkiezingsstrijd toelaatbaar geacht. In Italië betreft overheidssubsidie momenteel tussen 30 en 60% van de totale partij-inkomsten.) Bovendien bleek uit een enquête onder de leden van de Staten-Generaal in 1978 dat in beide Kamers een kleine meerderheid te vinden is vóór overheidsdeelname in kosten van verkiezingscampagnes.⁹ Met uitzondering van de verkiezingen voor het Europese Parlement, is deze vorm van directe financiële steun niet voorgekomen. Er bestaan ook geen voorstellen in die richting.

Uit het bovenstaande kunnen we concluderen dat de situatie in Nederland op zijn minst ambigu is. Norm en feit liggen ver uit elkaar. Het feitelijk belang van politieke partijen in het besluitvormingsproces van de huidige parlementaire democratie wordt publiekrechtelijk niet erkend. Deze situatie is het gevolg van het constitutionele bestel, zoals dat in de 19e eeuw functioneerde. Toen werd er van uit gegaan dat

de parlementsleden het gehele Nederlandse volk vertegenwoordigen. In een dergelijke conceptie is voor een politieke partij, die van nature slechts een deel van de bevolking als aanhangers heeft, geen plaats. In de twintigste eeuw heeft deze 'representatiedemocratie' zich feitelijk ontwikkeld tot een 'partijendemocratie'. De invloed van politieke partijen bij kabinetsformaties moge dit onderstrepen.

De dubbelzinnige positie van politieke partijen in het Nederlandse staatsbestel is aanleiding geweest tot verschillende studies.¹⁰ Een overzicht van de inkomsten van de politieke partijen biedt een goede illustratie van deze positie. Door het omvangrijker worden van de partijtaken en door het oplopen van de kosten (vooral van de verkiezingscampagnes) kan - zeker in tijden van economische teruggang - niet worden verwacht dat de inkomsten alleen door middel van contributies en kleine giften bijeen te brengen zijn. Financiering vanuit de industriële sector is momenteel, voor zover kan worden nagegaan, niet gebruikelijk, maar is in principe niet onmogelijk en zou daarom aan enige speciale reglementering onderworpen moeten zijn. De andere vorm van financiering uit onpersoonlijke bron, de overheidssubsidiëring, kan worden gezien als een de facto erkenning van de politieke partij in het Nederlandse staatsbestel. De vorm waarin deze overheidssubsidie gegoten dient te worden en de criteria voor de verlening ervan zijn voor discussie vatbaar. De huidige vorm van doeluitkeringen lijkt eerder een uitweg uit het probleem van de publiekrechtelijke erkenning van politieke partijen dan een principiële oplossing, hoewel hij in de praktijk redelijk lijkt te functioneren. En het criterium van het aantal zetels in de Tweede Kamer zou men serieus moeten afwegen tegen dat van electorale aanhang (zoals bijvoorbeeld in de Bondsrepubliek) of ledental.

In ieder geval zou, gezien de functie van de politieke partij,

POLITIEKE PARTIJEN: DE LEDEN EN HET GELD

Een vergelijkend onderzoek naar de ledentallen en de inkomsten van Nederlandse politieke partijen¹

R.A. Koole

I. Over partijfinanciering

De afhankelijkheid van gespreide financiële bijdragen van de leden is een voorwaarde voor het democratisch functioneren van een politieke partij.

Voor deze stelling valt veel te zeggen. Immers, partijen die niet (meer) in staat zijn tot fondsenwerving bij de aanhang hebben blijkbaar politieke overtuigingskracht verloren en zijn zo gedoemd te verdwijnen of hun politieke koers te verleggen. 'Ledenverlies', en daarmee verlies aan inkomsten, wordt in de pers vaak als een signaal van de achterban gezien. Dit geldt evenzeer voor vakbonden of omroepen als voor politieke partijen.

Die afhankelijkheid van bijdragen van leden moet dan natuurlijk wel gespreid zijn. Eén of enkele grote geldschieters onder de leden kunnen het democratische proces binnen de partij evenzeer vertroebelen als substantiële financiering van buitenaf. Een ten dode opgeschreven partij kan zo kunstmatig in leven gehouden worden, terwijl de invloed van de (externe) geldschietster dan vaak niet alleen meer financieel is, maar zich gemakkelijk kan uitbreiden tot inhoudelijke kwesties. Een beperkte groep kan zo het beleid van een partij 'sturen'.

In de Verenigde Staten, waar de politieke partij nog slechts één van de vele actoren bij verkiezingen vormt, is de zogenaamde 'fundraising' één van de belangrijkste activiteiten van de kiescomités geworden. Volgens H.E. Alexander, specia-

oorsprongen' genoemd zouden kunnen worden, zijn minder relevant geworden. Hoewel verwantschappen met andere maatschappelijke organisaties bij verschillende partijen nog steeds aanwezig zijn, zijn de formele banden de laatste twintig jaar aanzienlijk verminderd. Indirect partijlidmaatschap (bijvoorbeeld via vakbonden, zoals bij de PRI in Mexico of de Labour Party in Groot-Brittannië) was reeds ongebruikelijk.

Globaal gezien benadert de huidige structuur van een Nederlandse politieke partij die van het politieke bestel. Een meestal door getrapte verkiezingen gekozen centraal bestuur geeft leiding aan de partij en legt (formeel) verantwoording af aan het congres (of de Algemene (leden)vergadering), dat (zeker op het moment van bijeenkomst) het hoogste orgaan is. Tussen de lokale afdeling of kieskring bestaan regionale verbanden. De manier waarop deze 'basis elementen' met elkaar verbonden zijn en de wijze van besluitvorming verschillen uiteraard per partij, maar is in vergelijking met buitenlandse partijen (bijvoorbeeld de Amerikaanse 'partijen') toch redelijk uniform. Dit maakt globale vergelijking tussen partijen mogelijk.¹⁵

Een onderscheid naar de mate van betrokkenheid van het individuele lid bij het functioneren van de partij is eveneens van belang bij het vergelijken van partijen. Niet ieder lid is gelijk. Het lidmaatschap van de CPN, die van haar leden statutair een actieve opstelling eist en dat van de PvdA, waar 90% van de leden zich passief opstelt,¹⁶ zijn natuurlijk wezenlijk verschillend. Echter dit kwalitatieve onderscheid tussen actieve en niet-actieve leden valt buiten het kader van dit onderzoek, dat zich vooral op kwantitatieve data richt.

De hierna vermelde ledentallen betreffen dan ook alle leden, actief of niet actief. Hierbij wordt uitgegaan van de volgende definitie van een lid van een huidige Nederlandse partij: Een partijlid is iemand, die zich al dan niet schrif-

telijk als lid aanmeldt bij een politieke partij, vervolgens min of meer regelmatig contributie betaalt en het recht heeft in het besluitvormingsproces van de partij te participeren.

"Supporters", donateurs en langdurige wanbetalers vallen daarom buiten de categorie partijleden. Een probleem hierbij is dat de partijen nogal verschillende termijnen stellen voordat iemand als wanbetaler van de ledenlijst wordt afgevoerd. Bij de PPR is dit bijvoorbeeld pas na twee jaar, bij de VVD reeds na een half jaar. Dit verschil in termijnen beïnvloedt vanzelfsprekend het ledental.

Het noemen van de ledentallen in dit onderzoek is noodzakelijk voor een beter inzicht in de inkomsten van een partij en voor de onderlinge vergelijkbaarheid van partijen. Tabel 1 geeft een overzicht. Specificaties worden gegeven in hoofdstuk III.

tabel 1. ledental per 31/12/80 en per eind 1978

<u>partij</u>	<u>31/12/80</u>	<u>eind 1978</u>
CDA	147.000	162.000
PvdA	111.070	121.000
VVD	85.712	101.000
D'66	14.638	12.000
PPR	10.500	12.500
PSP	9.132	8.500
CPN	16.100	16.100
SGP	20.300	19.500
RPF	5.545	3.500
GPV	12.922	12.143
DS'70	2.920	2.780

Uit tabel 1 blijkt dat vooral de PvdA, de VVD en de PPR tussen 1978 en 1981 een terugval in ledental hebben gekend. De PvdA verklaart dit door het niet deelnemen aan de rege-

ring, terwijl de VVD haar achteruitgang juist door die deelname veroorzaakt ziet. De nominale achteruitgang van het aantal CDA-leden wordt voornamelijk veroorzaakt door het 'zuiveren' van het ledenbestand op 'dubbele leden' - met andere woorden: mensen die òn via ARP, CHU of KVP òn rechtstreeks lid van het CDA waren - na de fusie van 11 oktober 1980.

Wel doet zich bij het CDA het probleem voor van het enorme verschil tussen geregistreeerde en betalende leden: vlak voor de verkiezingen van mei 1981 waren de aantallen respectievelijk: 158.000 en 120.000; een verschil van maar liefst 24%. In dit artikel wordt evenwel uitgegaan van de geregistreeerde leden, omdat zij kunnen participeren in het besluitvormingsproces van de partij.

Van het ledental van de CPN werd eerder aangenomen dat dit rond de 27.500 zou liggen, maar nadere beschouwing (zie hoofdstuk III) leert dat dit veel lager ligt. Het getal van 16.100 gold voor 1978. Preciese informatie over het CPN-ledental in 1980 ontbreekt, maar aan CPN-zijde bestaat de indruk dat dit iets hoger zou liggen dan in 1978. In dit onderzoek is evenwel het getal van 16.100 ook voor 1980/1981 gehandhaafd.

II.2 Organisatiegraad

De organisatiegraad van een politieke partij, ook wel "leden/kiezers ratio" of "lidmaatschap ratio" genoemd, kunnen we omschrijven als het percentage stemmers op een bepaalde partij, dat tevens lid is van die partij. In 1978 was dit, uitgaande van de Tweede Kamerverkiezingen van 1977, gemiddeld 5,7%. In 1981 lag het iets lager: 5,3%.¹⁷

Tabel 2 laat zien in welke mate partijen afzonderlijk erin slaagden hun kiezers in partijverband te organiseren.

Bij enkele partijen is een grote verandering in organisatiegraad te zien. Meestal is dit het gevolg van een verschuiving in electorale aanhang. Zo is de achteruitgang in

organisatiegraad bij PSP, D'66 en in mindere mate CPN duidelijk het gevolg van electoraal succes.

tabel 2. organisatiegraad politieke partijen

	a	b		a	b
CDA	5,9	6,2	CPN	9,0	11,2
PvdA	4,5	4,3	SGP	11,9	11,0
VVD	6,1	6,6	RPF	6,5	6,0
D'66	1,7	2,7	GPV	18,2	15,2
PPR	6,3	8,9	DS'70	5,9	4,7
PSP	5,0	10,9	<u>Landelijk</u>	<u>5,3</u>	<u>5,7</u>

(a = in 1981 t.o.v. TK-verkiezingen 1981)

(b = in 1978 t.o.v. TK-verkiezingen 1977)

Bij de PPR ging electorale vooruitgang gepaard met verlies van leden. De stabiliteit bij de RPF wijst, gezien haar succes bij de verkiezingen, op een groot organiserend vermogen.

Over het algemeen kunnen we stellen dat de kleine partijen hun aanhang kwantitatief beter organiseren dan de grote en de orthodox-christelijke partijen - SGP en GPV - op hun beurt weer beter dan de kleine partijen ter linkerzijde.

De RPF verkeert waarschijnlijk nog in een groeifase.

Duidelijk is dat D'66 electoraal zeer sterk groeit, maar kwantitatief zwaar ondergeorganiseerd blijft. Zelfs wanneer we het ledental van vlak vóór de verkiezingen van mei 1981 afzetten tegen de electorale aanhang van 1977 dan komen we uit op een organisatiegraad van 3,7. (Nog steeds een zeer laag percentage.) Een mogelijke verklaring hiervoor is dat D'66 het voornamelijk moet hebben van de 'zwevende kiezer' die zich niet sterk met een partij identificeert en derhalve weinig geneigd is zich door een lidmaatschap aan een partij te binden.¹⁸

II.3 Regionale spreiding

Het is interessant na te gaan hoe het organisatievermogen van de partijen varieert per provincie. Tabel 3 (kolom c) laat zien dat het CDA en de PvdA beide de hoogste organisatiegraad bereiken in Friesland. De PSP en de VVD zijn qua organisatievermogen relatief het sterkst in Groningen, D'66 in Utrecht, de PPR in Drente en de RPF in Zeeland. Van de overige partijen hebben we hierover geen gegevens ontvangen.

De noordelijke drie provincies zijn over het algemeen het best georganiseerd, terwijl in Noord-Brabant en Limburg de behoefte om lid te worden van een partij zeer gering lijkt. Dit beeld is bij alle partijen in kwestie terug te vinden.

Een hoge organisatiegraad van een partij in een provincie betekent niet zonder meer dat deze een 'bastion' van die partij genoemd kan worden. Zo is voor de PSP eerder de provincie Noord-Holland een 'bolwerk': zowel in ledental als in electorale aanhang is de partij hier sterker dan men op basis van de regionale verspreiding van het gehele Nederlandse electoraat zou kunnen verwachten. De PSP is, evenals D'66, electoraal en in ledental vooral een Randstedelijke partij. De RPF daarentegen is in beide opzichten erg zwak in Noord-Holland, terwijl begrijpelijkerwijs de overwegend katholieke provincies Noord-Brabant en Limburg deze orthodox protestantse partijen weinig aanhang leveren. In deze twee provincies is het CDA electoraal duidelijk het sterkst, maar dit wordt niet weerspiegeld in het ledental. De organisatiegraad is er, zelfs voor het CDA, dan ook erg laag. De provincie Noord-Holland is blijkbaar een moeilijk te nemen vesting voor confessionele partijen, want ook het CDA heeft er relatief weinig leden en kiezers.

De VVD en de PPR benaderen de geografische verdeling van

tabel 3a. ledental, kiezersbestand en organisatiegraad politieke partijen per regio

	% Ned.		CDA			PvdA			VVD			D'66		
	electoraat		11-80			1-81			5-81			9-80		
	a		b	c		a	b	c	a	b	c	a	b	c
Groningen	4,0	2,9	4,9	9,8	5,7	7,3	5,8	3,2	4,7	8,9	3,3	4,9	1,9	
Friesland	4,1	4,6	9,0	11,0	5,1	8,4	7,5	3,2	3,8	7,2	3,7	3,3	1,2	
Drente	2,9	2,5	4,3	9,7	4,2	5,7	6,0	3,2	4,5	8,7	2,6	3,1	1,6	
Overijssel	7,1	9,0	11,5	7,3	7,0	6,9	4,5	5,7	6,2	6,5	6,1	6,8	1,5	
Gelderland	12,4	13,7	13,5	5,6	11,3	10,5	4,2	12,2	12,8	6,3	11,3	10,4	1,2	
Utrecht	6,5	6,1	7,1	6,7	5,1	6,0	5,3	8,2	8,9	6,6	6,6	10,6	2,1	
Nrd-Holland	16,5	12,0	12,4	5,9	16,3	20,5	5,7	20,0	16,6	5,0	18,2	20,3	1,5	
Zd-Holland	21,9	16,7	20,5	7,0	23,9	23,1	4,4	24,8	26,6	6,5	23,6	26,8	1,5	
Zeeland	2,5	2,4	2,9	6,8	2,4	2,8	5,0	2,4	2,7	6,7	2,2	1,8	1,0	
Nrd-Brabant	14,4	19,5	8,0	2,3	11,8	6,2	2,4	11,8	9,5	4,9	14,2	8,7	0,8	
Limburg	7,7	10,3	5,7	3,2	6,6	2,5	1,7	5,3	3,7	4,2	7,4	2,6	0,4	
Landelijk	100	100	100	5,7	100	100	4,5	100	100	6,1	100	100	1,3	

(a = % kiezersbestand van de partijen)

(b = % ledental + peildatum)

(c = organisatiegraad t.o.v. TK-verkiezingen '81 = (leden:kiezers) x 100)

tabel 3b. ledental, kiezersbestand en organisatiegraad politieke partijen per regio

	% Ned. electoraat			PPR 6-81			PSP 9-81			RPF 9-81		
	a			b			c			a		
Groningen	4,0	4,7	5,4	7,3	5,1	7,5	8,0	5,7	7,2	8,9		
Friesland	4,1	3,9	3,6	5,8	3,5	3,5	5,5	7,2	6,7	6,5		
Drente	2,9	2,6	3,2	7,8	1,8	2,3	6,6	3,8	4,4	8,2		
Overijssel	7,1	5,7	7,0	7,7	4,2	4,8	6,2	14,2	15,7	7,8		
Gelderland	12,4	13,2	13,2	6,3	12,0	10,0	4,5	16,6	18,5	7,9		
Utrecht	6,5	8,3	10,0	7,6	7,7	10,7	7,5	9,1	9,6	7,5		
Nrd-Holland	16,5	19,7	21,1	6,7	26,8	29,7	6,0	10,4	9,7	6,6		
Zd-Holland	21,9	18,3	19,0	6,5	18,9	18,0	5,1	24,1	20,1	5,9		
Zeeland	2,5	2,3	2,3	6,4	1,3	1,9	5,2	3,8	5,4	10,2		
Nrd-Brabant	14,4	13,6	9,6	4,4	12,8	7,9	3,3	3,8	2,3	4,3		
Limburg	7,7	7,2	5,2	4,5	5,4	3,7	3,7	0,7	0,3	3,3		
Landelijk	100	100	100	6,3	100	100	5,4	100	100	7,1		

(a = % kiezersbestand van de partijen)

(b = % ledental + peildatum)

(c = organisatiegraad t.o.v. TK-verkiezingen '81 = (leden:kiezers) x 100)

het totale electoraat nog het best, zowel in leden- als in kiezersaanhang. Maar bij de VVD valt de sterke positie in het bevolkingrijke Zuid-Holland op en bij de PPR zijn Noord-Holland en Utrecht relatief 'krachtige' provincies. Net als bij de VVD en de PPR is de kiezersaanhang van de PvdA proportioneel over het totale electoraat verdeeld. In ledenaanhang steken bij de PvdA Friesland en Noord-Holland boven het gemiddelde uit.

II.4 Sexe en leeftijd partijleden

Over sexe en leeftijd van de partijleden zijn betrekkelijk weinig gegevens bekend. De in tabel 4 vermelde getallen zijn bovendien vaak schattingen.

tabel 4. percentage mannelijke leden politieke partijen

CDA	70%	SGP	100%
PvdA	60%	RPF	80%
VVD	60%	DS'70	71%
PSP	64%		

Eigenlijk kan men alleen bij de VVD een enigszins betrouwbare indruk krijgen van de verdeling van het ledenbestand over leeftijdscategorieën. Deze partij kent namelijk een contributieregeling met leeftijd als criterium. Slechts 3% van de VVD-leden is jonger dan 27 jaar, 19% is ouder dan 65 jaar. (Zie verder hoofdstuk III: VVD).

II.5 Contributies

Contributies leveren het overgrote deel van de inkomsten van een politieke partij in Nederland. Alleen bij de CPN overtreffen de inkomsten via financiële acties de contributieopbrengsten. CDA, PvdA, D'66, PPR, PSP en CPN passen het draagkrachtbeginsel toe bij de contributieheffing.

De partijleden betalen soms forse bedragen aan contributie

tabel 5. contributies politieke partijen

	totale jaar- opbrengst (1980)	gemiddelde contributie per lid	percentage be- stemd voor lande- lijke partij
CDA	f6.075.000	f38,44	73%
PvdA	f8.850.000	f79,72	70%
VVD	f4.477.419	f52,13	44%
D'66	f1.034.182	f70,65	72%
PPR	f 704.118	f67,00	75%
PSP	f 881.000	f94,80	64%
CPN	f 695.480	f43,16	45%
SGP	f 406.000	f30,40	25%
RPF	f 225.000	f41,00	50%
GPV	f 970.000	f75,00	54%
DS'70	f 90.000	f30,80	66%

(sommige bedragen zijn omgerekend op basis van de in hoofdstuk III genoemde)

(zie tabel 5), met de PSP als topper en de SGP als de partij met de minste financiële plichten. (Voor de specifieke contributieregelingen verwijzen we naar hoofdstuk III.)

Bekijken we het gedeelte van de totale contributieopbrengst dat bestemd is voor de 'landelijke partij' dan kunnen we een grote mate van centralisatie op financieel gebied vaststellen. De federatieve partijen (SGP, RPF en GPV) en de VVD zijn relatief weinig gecentraliseerd. De 45% bij de CPN is opvallend, gezien de organisatorische structuur van de partij, die in de besluitvorming erg gecentraliseerd is. Deze financiële decentralisatie zou kunnen wijzen op het benadrukken van (geldvragende) plaatselijke acties.

II.6 Tweede Kamerverkiezingen 1981

In deze paragraaf behandelen we de gevolgen van de verkiezingscampagne in het voorjaar van 1981 voor het ledenbestand en de financiën van de politieke partijen.

tabel 6. effect verkiezingscampagne '81 op de groei ledenbestand

	jaartrend in 1980 in percentages*	jaartrend gedurende campagne**	effect campagne
CDA	- 1,4	+ 6,9	+ 8,3
PvdA	- 5,1	- 2,4	+ 2,7
VVD	- 6,9	+ 14,9	+ 21,8
D'66	+ 20,0	+ 33,0	+ 13,0
PPR	- 6,5	+ 4,5	+ 11,0
PSP	+ 3,7	+ 6,9	+ 3,2
CPN	-	-	-
SGP	+ 1,0	+ 2,0	+ 1,0
RPF	+ 17,0	+ 67,3	+ 50,3
GPV	+ 3,2	?	?
DS'70	+ 2,5	+ 23,0 ?	+ 20,5 ?

(* op basis van peilingen 1979-1980)

(** op basis van peilingen eind '80 en mei '81)

Het gaat bij tabel 6 om benaderingen. Uiteraard geldt hier het "ceteris paribus" voorbehoud: gebeurtenissen die zelf weinig met de verkiezingscampagne te maken hadden, bijvoorbeeld de IKV-campagne tegen kernwapens, zouden het ledenbestand in de periode ook beïnvloed kunnen hebben. Bovendien is een causale relatie tussen de campagne en het ledenverloop niet eenvoudig aan te tonen. Deze voorbehouden en de vaak moeilijk te controleren exactheid van ledentallencijfers op bepaalde data dwingen tot voorzichtige interpretaties.

Bij alle partijen leek het genoemde effect positief. De RPF en de VVD springen er uit: de RPF door een aanzienlijke versnelling van het reeds snel groeiende ledental en de VVD, die een sterke negatieve trend in de jaren 1979 en 1980 kende, maar gedurende haar campagne dit tij volledig wist te keren. In geringere mate geldt dit ook voor D'66 en de PPR. De PvdA is de enige partij, die ook tijdens de campagne ledenverlies moest incasseren, zij het in iets mindere mate dan in het jaar daarvóór.

De PvdA had zich echter van alle partijen de grootste financiële offers getroost, zo blijkt uit tabel 7.

tabel 7. kosten verkiezingscampagne 1981

	kosten	% totaal	gemiddeld per lid	gemiddeld per behaalde stem
CDA	f1.500.000	(18%)	f 9,50	f0,56
PvdA	f2.862.000	(34%)	f25,98	f1,16
VVD	f1.161.650	(14%)	f12,73	f0,77
D'66	f 509.753	(6%)	f30,60	f0,53
PPR	f 450.000	(5%)	f41,97	f2,63
PSP	f 270.000	(3%)	f29,06	f1,46
CPN*	f 460.989	(6%)	f28,63	f3,21
SGP	f 400.000	(5%)	f19,51	f2,33
RPF	f 282.000	(3%)	f39,71	f2,61
GPV	f 328.682	(4%)	f25,43	f4,62
DS'70	f 104.000	(1%)	f32,50	f2,11
Totaal/ Gemid- deld	f8.329.074	(99%)	f18,34	f0,98

(* de bedragen van de CPN zijn die van 1977)

34% van het totaal door vermelde partijen aan de campagne

gespendeerde bedrag komt voor rekening van de PvdA. CDA en VVD volgen op grote afstand. D'66 behoort qua verkiezingsuitgaven tot de kleine partijen. De cijfers van PvdA en D'66 lijken aan te tonen dat het succes van een campagne niet afhankelijk is van de hoeveelheid geld, die er in gepompt wordt.

Vergelijken we de financiële propaganda-inspanningen met de behaalde stemmenpercentages, dan zien we dat deze bij de RPF niet ver uiteen lopen. Het CDA, de VVD en D'66 gaven percentueel aanzienlijk minder uit dan de stemmenpercentages zouden doen verwachten. Alle overige partijen, inclusief de PvdA, gaven (veel) meer uit.

Dit heeft weer gevolgen voor de druk die deze campagne legt op de partijkas. Bij de PPR is deze druk het grootst: gemiddeld werd f41,97 per lid uitgegeven aan de campagne. De RPF gaf per lid aan de verkiezingscampagne een bedrag uit dat de gemiddelde contributie-inkomsten vrijwel geheel opslokte. De groei van het ledental ook na de verkiezingen biedt echter perspectieven voor meer financiële ruimte. Anders ligt het bij DS'70, die per lid meer uitgaf dan de gemiddelde contributie en die minder vooruitzichten heeft op een groter ledenbestand.

We kunnen de campagnekosten ook delen door het aantal door een partij behaalde stemmen. Iedere behaalde stem kostte in 1981 zo gemiddeld bijna een gulden.

De aangewende gelden waren het meest effectief bij D'66: daar kostte iedere verkregen stem slechts 53 cent. Het CDA volgde met 56 cent. Van de massa-partijen besteedde de PvdA haar geld het minst effectief: f1,16. De kleinere partijen moesten begrijpelijkerwijs relatief veel meer geld neertellen om stemmen te vergaren. Het GPV spande hierbij de kroon: f4,62. Blijkbaar was het GPV er veel aangelegen om zijn achterban te behouden. Of de concurrentie van de

RPF hiermee te maken had, daarnaar kan men slechts gissen. Van de kleine partijen besteedde de PSP haar gelden het meest effectief.

Vergelijken we de Nederlandse situatie met die in België, dan moeten we constateren dat, ondanks de groeiende verkiezingsuitgaven, Nederland het nog 'zuinig' aan doet.¹⁹ Gaven de genoemde Nederlandse partijen in 1981 ruim 8 miljoen gulden uit aan de campagne, in België werd de campagne in 1981 op ruim 45 miljoen gulden berekend. Per kiesgerechtigde (in België is er nog opkomstplicht) werd reeds in 1977 bijna vijf gulden aan propaganda uitgegeven. In 1981 zou dit bedrag opgelopen zijn tot ruim zeven gulden. Er zijn plannen geopperd om dit bedrag terug te brengen tot 3 BF, hetgeen de Belgische campagnes weer aanzienlijk goedkoper zou maken dan de Nederlandse.

II.7 Het partijapparaat

Zoals we in tabel 5 hebben kunnen zien is een groot deel van de contributieopbrengst bestemd voor het landelijke partijsecretariaat. Hier worden acties van de partij gecoördineerd en campagnes gepland. Meestal wordt hier de (leden-)administratie bijgehouden. Vaak hebben deze bureaus professionele krachten in dienst. Vrijwilligerswerk alleen blijkt dan niet toereikend.

Wanneer we hier spreken over het partijapparaat bedoelen we het landelijk secretariaat. Vele partijen beschikken ook over regionale bureaus. De PvdA heeft in ieder gewest een dergelijk bureau, dat soms ook beroepskrachten in dienst heeft. Ook het CDA beschikt over acht regionale bureaus. Daarbij valt op dat juist in de provincies waar het CDA een onder het gemiddelde liggende organisatiegraad heeft (Limburg, Noord-Brabant en Gelderland), deze bureaus een sterke professionele bemanning hebben.

De VVD kent slechts in enkele kringen een bureau; D'66

helemaal geen. De kleine linkse partijen beschikken vaak in de grote steden over een 'pand'.

De landelijke bureaus slokken heel wat op van de inkomsten van de partijen. Een belangrijke post is die van de totale salariskosten van aangetrokken beroepskrachten. Tabel 8 laat zien dat de CPN per lid een zeer hoog bedrag aan salariskosten besteedt, zelfs meer dan de gemiddelde contributie.

tabel 8. professionalisering landelijk partijapparaat

	salariskosten beroepskrachten	bedrag per lid	aantal leden per beroepskracht
CDA	f1.800.000	f12,25	3972
PvdA	f2.697.000	f28,07	2328
VVD	f 845.000	f 9,83	3654
D'66	f 350.000	f15,81	2202
PPR	f 190.000	f18,09	2333
PSP	f 185.000	f19,91	2545
CPN*	f 902.583	f56,00	?
SGP	f 7.500	f 0,37	(67.666)
RPF	f 4.000	f 0,72	?
GPV	f 122.220	f 9,45	4907
DS'70	-	-	-

(* bedragen van 1978/1979)

Financiële acties zorgen ervoor dat de partijkas hierdoor niet leeg raakt. Ook de PvdA geeft veel uit aan beroepskrachten. Bij de SGP en de RPF wordt het werk voornamelijk door vrijwilligers gedaan, terwijl DS'70 in het geheel geen professionele krachten in dienst heeft.

Uitgaande van het aantal leden per beroepskracht (omgerekend naar volledige betrekking), blijkt dat D'66, de partij die kwantitatief het slechts georganiseerd is, over

een sterk geprofessionaliseerd apparaat beschikt. Bij de CPN is deze professionalisering waarschijnlijk nog groter, gezien de hoogte van de totale salariskosten en de wetenschap dat de salariëring geschiedt volgens de (lage) CPN-normen. Het minst geprofessionaliseerd zijn SGP, RPF en DS'70. De RPF is echter nog bezig met de opbouw van een landelijk bureau. Dat de federatieve partijen een minder geprofessionaliseerd landelijk apparaat hebben, is overigens een weinig opzienbarende conclusie. Wel valt op dat de linkse partijen relatief meer beroepskrachten in dienst hebben dan de partijen aan de rechterkant van het politieke spectrum.

II.8 Overheidssubsidie

In hoofdstuk I werd reeds geschreven dat de Nederlandse overheid geen directe financiële steun aan politieke partijen geeft. Indirecte overheidssteun vindt echter wel plaats, o.a. in de vorm van het beschikbaar stellen van zendtijd en financiële middelen voor radio en T.V. Deze overheidssteun wordt, ongeacht de zetelverdeling, toegekend aan alle in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen. In 1980 kreeg iedere partij aldus f16.080 voor vier T.V.-uitzendingen en f6.600 voor 22 radio-uitzendingen. De meeste partijen vinden deze bedragen ontoereikend. Bovendien werd de zendtijd onvoldoende geacht. In een brief d.d. 17 december 1980 verzochten bestuurders van CPN, D'66, DS'70, GPV, PSP, PvdA, PPR en VVD de minister van CRM om verdubbeling van de zendtijd. De Omroepraad adviseerde de minister in januari 1982 echter dit verzoek niet in te willigen. Hij motiveerde dit advies op grond van gebrek aan belangstelling voor dit soort programma's en het feit dat ook andere zendgemachtigden vaak politieke onderwerpen behandelen.

Andere vormen van indirecte overheidssubsidiëring bestaan in Nederland, zoals genoemd, uit het beschikbaar stellen van

aanplakborden bij verkiezingen en de fiscale aftrekbaarheid van giften en contributies aan politieke partijen. De meeste partijen maken gebruik van de mogelijkheid van 'schenkingen middels niet te betalen declaraties'. Hierbij schenken partijkaderleden een bedrag aan de partij, dat gelijk is aan dat van door hen ten behoeve van de partij gemaakte onkosten. De declaratie wordt zodoende niet door de partij betaald, maar de partijkaderleden kunnen het bedrag wel - als schenking - aftrekken van hun belastbaar inkomen. Steeds vaker eist de belastinginspecteur echter dat er bij deze op zich legale transactie werkelijk geldverkeer heeft plaatsgevonden. De meeste partijen gaan dan ook daartoe over of zijn daar reeds toe overgegaan.

De doeluitkeringen aan verwante stichtingen zijn formeel geen subsidies aan politieke partijen. Hierboven (hoofdstuk I) is reeds uiteengezet dat dit onderscheid echter een 'schijnoplossing' is: vele oorspronkelijke partijtaken worden nu wel degelijk door de overheid gefinancierd. Deze rijksbijdragen komen vooral ten goede aan de wetenschappelijke bureaus, de vormings- en scholingsstichtingen en de jongerenorganisaties van partijen. De hoogte van het toe te kennen bedrag is afhankelijk van het aantal zetels in de Tweede Kamer en bovendien van de eigen financiële inbreng bij de eerste twee instellingen of van het ledental bij de jongerenorganisatie.²⁰

De meningen van de politieke partijen over de verschillende vormen van overheidssubsidie lopen uiteen. Tabel 9 geeft hiervan een inventarisatie. Duidelijk is dat geen enkele partij voor volledige algemene (d.w.z. niet aan specifieke doelen gebonden) overheidssteun is. Ook niet-volledige (d.w.z. slechts gedeeltelijk kostendekkende) overheidssubsidie kan de goedkeuring van de meeste partijen niet wegdragen. Waarschijnlijk is de behoefte hieraan ook niet zo groot, nu de doeluitkeringen redelijk blijken te functioneren.

tabel 9. meningen omtrent overheidssubsidiëring van partijen

	CDA	PvdA	VVD	D'66	PPR	PSP	SGP	RPF	GPV	DS'70
- volledige en algemene	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
- niet-volledige en algemene	-	+	-	-	+	-	-	-	-	-
- doelkering	+	+	-	+	+	+	-	+	±	±
- indirect	+	+	+	+	+	±	-	+	+	+

(+ = voorstander; - = tegenstander)

Alle partijen, ook principiële tegenstanders, maken al dan niet volledig gebruik van doeluitkeringen. De RPF en de PSP vinden echter uitsluiting van niet in de Kamer vertegenwoordigde groeperingen niet billijk en bepleiten verruimen van deze norm. Een voorstel tot een nieuwe doeluitkering was dat van minister De Koning in oktober 1980. Hij wilde komen tot verlening van financiële steun aan politieke activiteiten van politieke groeperingen in ontwikkelingslanden via instellingen van Nederlandse politieke partijen. Het voorstel werd met gemengde gevoelens ontvangen. Ook binnen CDA-kring heerste hierover verschil van mening. De voornaamste bezwaren golden het "sturende" element in de voorstellen en het gevaar van export van Nederlandse partij-politieke tegenstellingen naar de Derde Wereld. Volgens het plan zou de overheid 80% en de partij 20% bijdragen aan dergelijke projecten. Het voorstel lijkt echter in de ijskast te zijn geplaatst.

Behalve de SGP en PSP heeft geen enkele partij bezwaar tegen indirecte overheidssubsidie. Bij de SGP gelden de

bezwaren vooral de radio- en T.V.-uitzendingen; de PSP richt zich tegen de aftrekbaarheid van giften bij de belastingen. "Les extrêmes se touchent"?

II.9 Overige inkomsten (giften e.d.)

Naast contributieopbrengsten en overheidssubsidies zijn giften de belangrijkste bron van inkomsten. De meeste daarvan komen binnen via financiële akties, vooral ten behoeve van verkiezingscampagnes. Slechts in geringe mate komen ook daarnaast nog giften binnen bij de politieke partijen. Van schenkingen vanuit het bedrijfsleven is in dit onderzoek niets gebleken. Sommige partijen hebben speciale regelingen waarin het ontvangen van donaties aan restricties onderworpen wordt.

De verschillende manieren van fondsenvorming door middel van giftenwerving en bij verschillende linkse partijen giftenplicht (voor gekozen of benoemde ambtsdragers) maken onderlinge vergelijkingen moeilijk: in hoofdstuk III worden ze afzonderlijk behandeld. Ook de andere bronnen van inkomsten (interest, advertentieopbrengsten, verkoop propagandamateriaal, etc.) komen in hoofdstuk III aan de orde.

II.10 Wettelijke regelingen van politieke partijen

Het voor juristen en politicologen interessante probleem van een wettelijke regeling voor politieke partijen is niet iets, waar de partijen zich erg druk om maken. Het huidige verenigingsrecht blijkt in grote lijnen te voldoen. De SGP vindt het ongewenst aan partijen bijzondere voorwaarden te stellen. Aan de andere kant staat het CDA positief tegenover een aparte regeling betreffende partijfinanciën. De PSP zou graag zien dat partijen, evenals andere verenigingen, bepaalde verplichtingen zouden krijgen opgelegd (o.a. openbaarheid van financiën en democratisch gehalte). De

PvdA houdt de boot af: de "nestgeur" mag niet verloren gaan door "overontsmetting". De VVD wil geen extra eisen stellen aan partijen, maar zou graag de aparte status van politieke partijen ergens vermeld zien. Het GPV is erg huiverig voor overheidsinmenging, zo bleek uit de recente discussie rondom het 'voorontwerp van een wet gelijke behandeling' (de zgn. anti-discriminatiewet).²¹

Verscheidene partijen noemen een probleem dat wel beter geregeld zou moeten worden: de (financiële) aansprakelijkheid en de zelfstandigheid van de afdelingen. Is de landelijke partij verantwoordelijk voor de handelingen van de regionale en lokale organen? Het verlenen van de status van rechtspersoonlijkheid aan deze partijorganen zou hier wellicht een oplossing zijn.

II. 11 Slot

De algemene indruk, die achter blijft na vergelijking van de financiën en ledentallen van de huidige Nederlandse politieke partijen, is dat deze vrij 'netjes' zijn. Grote schandalen zoals bijvoorbeeld in de Bondsrepubliek of in de Verenigde Staten lijken hier niet te verwachten. Daarbij zij aangetekend dat we ons voornamelijk moesten baseren op gegevens, verstrekt door de partijen zelf. Alleen de CPN was zeer terughoudend in het verstrekken van meer gegevens dan die in De Waarheid worden vermeld. Bij drie van de vier grote partijen (CDA, PvdA en D'66) mochten de accountantsverslagen worden ingezien. Bij de VVD kon een uittreksel hieruit worden geraadpleegd. De kleinere partijen laten doorgaans geen accountantsverslag maken; de verslagen van de penningmeester dienden hier als basis voor het onderzoek.

Een tweede beperking betreft de financiën van verwante instellingen. In deze studie richtte de aandacht zich uitsluitend op de financiële steun vanuit de moederpartij en

en op de overheidssubsidies aan deze stichtingen. Financiering door leden of door derden bleef bij deze organisaties buiten beschouwing.

Deze "zuiverheid" van de politieke partijen sluit natuurlijk 'klein misbruik' niet geheel uit. Zo kan bijvoorbeeld een politieke partij aan een in het landelijke bureau gehuisveste verwante stichting een zeer hoge huur vragen en deze vervolgens weer aan die stichting terugschenken. Hierdoor beschikt deze op papier over een hoger eigen inkomen, waardoor ook een hogere overheidssubsidie ontvangen kan worden. Dergelijke en andere praktijken werden 'bij geruchte' vernomen, maar deze geruchten zijn moeilijk te controleren. Mochten zij op waarheid berusten, dan nog gaat het o.i. om betrekkelijk geringe bedragen.

Om ook deze geruchten tegen te gaan en om het politieke bedrijf doorzichtiger te maken zou allereerst een volledige openbaarheid van financiën gewenst zijn. Een tweede stap kan dan zijn: een bepaalde reglementering van de partijfinanciën (bijvoorbeeld ten aanzien van het ontvangen van giften). Hierbij zouden ook de grondslagen van de overheidssubsidiëring opnieuw bezien moeten worden.

III. Verslagen per partij

Verslag CDA

Ledental

Het exacte ledental per 31/12/80 is moeilijk te geven, omdat er toen volop mutaties in het ledenbestand aan de gang waren. Op 11 oktober 1980 ging het CDA nl. over van een federatief verband tot een eenheidspartij. Op die datum was de som van de ledentallen van de drie oorspronkelijke partijen en het aantal rechtstreekse CDA-leden 162.000, 4500 minder dan twee jaar daarvoor, een verlies van 1,4% op

jaarbasis. Doordat er echter sprake was van ca. 15.000 dubbele leden (d.w.z. zowel rechtstreeks CDA-lid als lid van een oorspronkelijke partij), was het ledental van het gefuseerde CDA in feite 147.000. Op 26 mei 1981 omvatte het inmiddels van dubbele leden gezuiverde bestand 153.000 leden, hetgeen een effectieve winst van 6.000 leden tijdens de verkiezingscampagne betekende, ofwel 6,9% op jaarbasis. Een gunstig effect aldus van deze campagne. Genoemde getallen slaan op geregistreeerde leden, hetgeen niet automatisch inhoudt dat zij ook allen betalen. Het aantal betalende leden op 18 mei 1981 bedroeg 120.000, 78% van het geregistreeerde ledental.

Sexe

Geschat wordt dat in 1980 70% van de geregistreeerde leden van het mannelijk geslacht is.

Organisatiegraad en regionale spreiding

De organisatiegraad was in 1978 (t.o.v. TK-verkiezingen 1977) berekend op 6,2. Dit zal waarschijnlijk iets te hoog zijn, omdat er ook toen al dubbele leden moeten zijn geweest.

In 1981 was dit percentage 5,9 (5,0 als we uitgaan van 135.000 betalende leden).

De geografische spreiding van de ledentallen zag er als volgt uit (stand per 26 november 1980):

Amsterdam	-	2.024
Arnhem	-	10.233
Assen	-	6.492
Den Helder	-	.410
Dordrecht	-	12.357
Den Haag	-	2.835
Groningen	-	7.522
Haarlem	-	7.397
Den Bosch	-	3.662

Leeuwarden	- 13.719
Leiden	- 13.227
Maastricht	- 8.771
Middelburg	- 4.341
Nijmegen	- 10.290
Rotterdam	- 2.780
Tilburg	- 8.567
Utrecht	- 10.772
Zwolle	- 17.562
Buitenland	- 138
Totaal	152.099

Het verschil tussen bovengenoemd totaalgetal en het eerder opgegeven totaal van 162.000 moet nog worden verklaard.

Contributie

Het CDA hanteert een contributieheffing, gebaseerd op het draagkrachtprincipe. De eerste contributieregeling van het gefuseerde CDA was die van 1981, deze zag er als volgt uit:

<u>bruto maandinkomen</u>	<u>jaarcontributie</u>
tot f2000	f 22,--
tot f2300	f 45,--
tot f3000	f 65,--
tot f4000	f 95,--
tot f5000	f140,--
tot f6000	f180,--

Voor elke f1000 meer geldt een contributieverhoging met f50,--. Het Partijbestuur stelt jaarlijks een gemiddelde contributie vast. Voor 1981 was deze f45,--, zodat de totale contributie-opbrengst op f6.075.000 werd begroot. Voor 1980 is alleen het getal van de federatie CDA beschikbaar, dat echter voor vergelijking met andere partijen onbruikbaar is. Van die f45,-- ging f33,-- (73%) naar de landelijke partij. De resterende f12,-- ging vervolgens

voor 60% naar de Kamerkringen en voor 40% naar de afdelingen. De contributie omvat een abonnement op het ledenblad. Dit ledenblad is in feite elk vierde nummer van het partijblad CDActueel. Een reële gemiddelde contributie over alle geregistreerde leden zou in 1981 f38,44 hebben bedragen, een ongeveer gelijk bedrag als twee jaar daarvoor.

Overige inkomsten

Akties

Sinds de fusiedatum van het CDA wordt f2,-- per jaar per lid gereserveerd voor het permanente verkiezingsfonds. Voor iedere verkiezing wordt een begroting gemaakt. Bij de Tweede Kamerverkiezingen van 1981 was deze f1.500.000; ruim een miljoen hiervan werd door akties bijeengebracht (een speciale aktie onder VIP's leverde f120.000 op), de rest werd vanuit het CDA-fonds bijgepast. Het definitieve bedrag van de gemaakte kosten is niet ontvangen. Uitgaande van de genoemde anderhalf miljoen, komen we op een bedrag van f9,50 (f11,11 bij 1350.000 leden) per lid besteed aan de verkiezingscampagne. Iedere behaalde stem 'kostte' zodoende f0,56.

Overheidssubsidie

Het CDA ontving in 1980 voor 4 TV-uitzendingen f16.080 voor 22 radio-uitzendingen f6600. Deze bedragen zijn niet voldoende: in 1981 verwachtte het CDA f15.000 te moeten bijpassen.

Giften

Het CDA heeft een schriftelijke regeling m.b.t. het ontvangen van giften, die maximaal f5000 mogen bedragen. Aanvaardbaar zijn:

- a) giften van natuurlijke personen;
- b) giften van niet-natuurlijke personen, zijnde non-profit organisaties, die noch direct noch indirect met het bedrijfsleven zijn verbonden.

Een aktief beleid ter verkrijging van dergelijke giften is

mogelijk volgens de regeling, maar iedere gever dient er van op de hoogte te zijn gebracht dat publicatie van de gift tot de reële mogelijkheden behoort.

In 1980 ontving het CDA, naast de financiële akties voor de verkiezingen, slechts f5530 aan giften. Aan een vaste, vrijwillige bijdrage van gekozen en benoemde ambtsdragers wordt gewerkt.

Interest, verkoop materiaal en advertentieopbrengst

Het totaal bedrag, dat door de drie oorspronkelijke partijen aan vermogen werd ingebracht was ca. f1.500.000, waarvan de ARP f504.000 voor zijn rekening nam. Aan interest werd voor 1981 f350.000 begroot. De advertenties in het partijblad CDActueel brachten ca. f125.000 op. De verdienste op verkocht (propaganda-)materiaal is onbekend. Wel brachten werkzaamheden, verricht voor (CDA-)derden, ca. f100.000 op.

Het partijapparaat

Het CDA-bureau, dat al geruime tijd als coördinerend orgaan voor de oorspronkelijke partijen en de rechtstreekse leden fungeerde, werd in 1980 door de fusie aanzienlijk uitgebreid en gereorganiseerd. Op dit bureau werkten op 31/12/80 50 mensen, onder wie de twee bezoldigde politieke functionarissen: de voorzitter en de secretaris. Deze politieke functies zijn nieuw. De totale salariskosten van deze 50 mensen, (naar volledige banen omgerekend 37 personen), bedroeg in 1980 f1.800.000. Per lid werd aldus ca. f12,-- aan salariskosten besteed. Het aantal leden per beroepskracht bedroeg 3972.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

Het CDA-Vrouwenberaad, een organisatie met dezelfde structuur als het CDA, maar waarvoor men zich wel apart als lid dient op te geven, is in feite binnen de partij geïncorporeerd. De totale salariskosten van één stafmedewerkster en

2 administratieve medewerkers (allen op deeltijdbasis), die f69.000 bedroegen (per 1/1/81), drukken op het budget van het secretariaat. Het Vrouwenberaad maakt ook gebruik van de 'tijdelijke rijksbijdrageregeling ter stimulering van emancipatiewerk', waardoor 2 stafmedewerkers op deeltijdbasis konden worden aangetrokken. De hoogte van de verkregen subsidie was in 1980: f88.621.

Het wetenschappelijk bureau

Het Wetenschappelijk Instituut van het CDA, waarin de drie voormalige bureaus van de oorspronkelijke partijen werden samengevoegd, had per 31/12/80 10 mensen full-time in dienst en 2 part-time. De totale salariskosten bedroegen f1.050.000. Van het CDA ontving het instituut in 1981 een bijdrage van f540.000, terwijl in 1980 f393.000 aan overheidssubsidie werd ontvangen.

Vorming- en scholingsactiviteiten

De Stichting Kader- en Vormingswerk CDA had per 31/12/80 4 stafmedewerkers (waarvan 3 op deeltijdbasis) en twee administratieve medewerkers, eveneens op deeltijdbasis. De totale salariskosten bedroegen f250.000.

De Stichting is de rechtspersoon, noodzakelijk voor het ontvangen van subsidie. De Commissie Kader en Vorming is het partijorgaan, dat directe verantwoording schuldig is aan het partijbestuur. Het CDA droeg in 1981 f145.000 bij. Aan overheidssubsidie werd f458.000 aangevraagd, niet het maximaal te claimen bedrag.

Jongerenwerk

Het CDJA, de jongerenorganisatie van het CDA, waarin de vroegere jeugdorganisatie van de oorspronkelijke partijen zijn opgegaan (de ARJOS overigens pas na aarzeling in januari 1981) had op 31/12/80 2 full-time stafleden en één administratief medewerker in dienst. De totale salariskosten bedroegen f167.000. In 1981 schonk het CDA de jongerenorganisatie

f179.000, terwijl f160.000 aan overheidssubsidie werd ontvangen.

Raads- en statenledenorganisatie

De Vereniging van christen-democratische gemeente- en provinciebestuurders had op de peildatum 1 maart 1981 4686 leden. Eind 1980 bestond het personeel uit een full-time ambtelijk secretaris en twee full-time medewerkers. De totale salariskosten bedroegen f135.000. De Vereniging bedruipt zichzelf door contributies, die globaal naar rato van de grootte van de gemeenten worden geheven. In samenwerking met het Wetenschappelijk Instituut wordt het blad 'Bestuursforum' uitgegeven.

Openbaarheid financiën

Het accountantsrapport van het CDA mocht worden ingezien.

Standpunten t.a.v. wettelijke regeling politieke partijen

De kwestie van een aparte wettelijke regeling voor politieke partijen speelt niet binnen het CDA en wordt ook niet noodzakelijk geacht. De eigen regelingen, bijvoorbeeld ten aanzien van kandidaatsstelling en 'screening' van kandidaten worden voldoende geacht. Wel staat het CDA positief tegenover een wettelijke regeling van de financiën.

Van algemene overheidssteun aan politieke partijen (volledig of niet-volledig) is het CDA geen voorstander. De onafhankelijke positie van de partij moet gewaarborgd blijven, terwijl tevens 'luie' partijen voorkomen moeten worden. Het CDA is voor de bestaande doeluitkeringen, al zouden ze verbeterd kunnen worden.

Ook was het CDA vóór het voorstel van minister De Koning (eind 1980) om financiële steun te verlenen aan politieke activiteiten van politieke groeperingen in ontwikkelingslanden via instellingen van Nederlandse politieke partijen. Het CDA had zelf al een fonds gecreëerd voor projecten in

Latijns-Amerika (ca. f150.000). Het geld van minister De Koning zou gebruikt worden om studenten uit Latijns-Amerika naar Nederland te halen en te laten studeren. Volgens het plan zou de overheid 80% en de partij 20% bijdragen aan dergelijke projecten.

De CDA-fractie in de Tweede Kamer had echter enkele bezwaren tegen het plan. Men was bang voor export van Nederlandse partijpolitieke tegenstellingen naar de Derde Wereld.

Verslag PvdA

Ledental

Het ledental van de PvdA is sinds de oprichting van deze partij aan fluctuaties onderhevig geweest. Hoewel pas sinds 1970 een centrale administratie wordt bijgehouden, is het duidelijk dat in de jaren vijftig en begin jaren zestig dat ledental beduidend hoger lag dan nu het geval is.* Een jaar na de oprichting telde de PvdA 17.700 leden. Dit getal groeide gestaag tot in 1959-60 de absolute top van 144.800 werd bereikt. Daarna zette zich een geleidelijke daling in tot 1968, toen de PvdA in twee jaar 24.000 leden verloor (van 131.000 in 1967 naar 107.000 in 1969). In 1970 verloor de PvdA nog eens bijna 10.000, maar dit kan ook voor een groot deel het gevolg zijn van de invoering van een centraal ledenbestand, waarbij altijd enige 'zuivering' optreedt. Het absolute minimum werd in 1972 bereikt: 94.300. De eerste jaren van het kabinet-Den Uyl gaven voor het eerst sinds lange tijd weer een groei te zien, die echter in 1976 stagneerde en weer daalde tot ca. 95.500. Na de enorme verkiezingsoverwinning groeide de aanhang tot 109.000 in september 1977 en tot 121.000 een jaar later. De oppositieperiode heeft de

* cijfers tot en met 1976 ontleend aan: S.B. Wolinetz, The Dutch Labour Party: a social democratic party in transition. In: Paterson, W.E. and A.H. Thomas (eds): Social Democratic Parties in: Western Europe (London, 1977), p. 387.

PvdA zichtbaar geen goed gedaan: de aanhang slonk met 10.000 in twee jaar tot 111.070 per 31/12/80. Per 1 mei 1981 werden 110.159 leden geteld.

In 1980 was er aldus een negatieve groeitrend van 5,1%. Deze trend werd gedurende de verkiezingscampagne teruggebracht tot -2,4%: een gunstig effect van de campagne.

Sexe

Opgegeven werd dat 62% van de leden van het mannelijk geslacht is.

Regionale spreiding

De geografische verspreiding van de leden zag er als volgt uit (stand per 1-1-81):

Friesland	9.276
Groningen	8.147
Drente	6.299
Overijssel	7.666
Gelderland	11.672
Utrecht	6.705
Noord-Holland-Noord	8.184
Noord-Holland-Zuid	6.953
Zuid-Holland	17.362
Zeeland	2.967
Noord-Brabant-West	3.298
Noord-Brabant-Oost	3.594
Limburg	2.807
Amsterdam	7.622
Rotterdam	4.584
Den Haag	3.658
Overig	276
Totaal	111.070

Organisatiegraad

De organisatiegraad bedroeg in 1977 3,8% (ledental sept. 1977

t.o.v. TK-verkiezingen 1977). In 1978 liep dit op tot 4,3% (t.o.v. TK-verkiezingen 1977), hetgeen ongeveer zo bleef in 1981 (t.o.v. TK-verkiezingen 1981): 4,5%. Dit wil zeggen dat de percentuele daling van het aantal leden ongeveer gelijke tred hield met de achteruitgang in electorale aanhang.

Contributie

Bij de contributieregeling hanteert de PvdA een staffel, die gebaseerd is op het draagkrachtprincipe. De op 31/12/80 geldige staffel zag er als volgt uit:

<u>bruto jaarinkomen</u>	<u>jaarcontributie</u>
tot 14.000	f 23,--
tot 20.500	f 48,--
tot 27.000	f 70,--
tot 30.000	f 95,--
tot 34.000	f 127,--
tot 47.000	f 173,--
tot 59.000	f 254,--
tot 70.500	f 384,--
tot 88.000	f 452,--
tot 99.000	f 522,--

Elke f10.000 bruto inkomen meer dan f99.000 zal leiden tot een verhoging van het hoogste contributiebedrag met telkens 10 procent. Voor leden zonder eigen inkomen geldt de laagste contributie.

De contributie-inning geschiedt centraal landelijk. Circa dertig procent van de totale contributie-opbrengst is bestemd voor de gewesten en afdelingen. De totale contributie-opbrengst bedroeg in '79-'80 f8.615.000, ofwel f74,48 gemiddeld per lid. Het percentage leden dat zijn contributie niet betaalde bedroeg circa 5%. In drie jaar tijd steeg de gemiddelde contributie met 37% (was eind '77: f54,00). Hierdoor kon ondanks het leden-verlies het totaal aan geldmiddelen toch fors stijgen.

De stijging van de gemiddelde contributie kan wijzen op het hoger worden van het gemiddelde bruto jaarinkomen, maar is ook het gevolg van een verdergaande progressiviteit bij de contributie-inning.

De contributie omvat een abonnement op het ledenblad "Voorwaarts".

Overige inkomsten

Akties

De PvdA beschikt - conform art. 61 van het Huishoudelijk Reglement - over een permanent verkiezingsfonds, dat gevormd wordt door een reservering op de begroting, door bijdragen van donateurs, en door andere vrijwillige inkomsten, die meestal uit akties worden verkregen. Ten behoeve van de TK-verkiezingen van 1981 werd zo f715.000 uit akties verkregen; een relatief laag bedrag. Bij de verkiezingen vier jaar eerder werd een hoger bedrag uit akties ontvangen; zelfs bij de Raads- en Statenverkiezingen van 1978 was dit hoger. Als oorzaak voor deze verminderde bijdragen worden de economische situatie en politieke demotivatie genoemd. De inkomsten uit de aktie werden aangevuld met een bedrag van f2.072.000 uit het permanente fonds. De totale verkiezingskosten bedroegen in 1981 f2.862.000. Dit komt neer op f25,98 per lid. Iedere verkregen stem 'kostte' zodoende f1,16. De kosten van het nieuwe pand aan de Nicolaas Witsenkade konden geheel uit eigen vermogen worden gefinancierd. Er was hiervoor geen extra aktie nodig.

Overheidssubsidie

De PvdA ontving in 1980 voor 4 T.V.-uitzendingen f16.080 en voor 22 radio-uitzendingen f6.600. Ten tijde van de verkiezingscampagne 1981 werd voor 2 extra T.V.- en 2 extra radio-uitzendingen nog eens resp. f8.040 en f600 ontvangen. De genoemde bedragen worden niet toereikend genoemd.

Giften

Buiten de financiële akties om worden giften ontvangen. Het ging in 1980 om incidentele giften van natuurlijke personen, maar een bedrag is niet bekend. Tevens wordt incidenteel gebruik gemaakt van 'schenkingen middels niet te betalen declaraties'. Gezien het feit dat ook verschillende leden van het Hoofdbestuur op de loonlijst van de partij staan is het begrijpelijk dat deze schenkingen relatief minder vaak voorkomen dan bij partijen, waarvan het Hoofdbestuur volledig uit vrijwilligers bestaat.

Ook giften, maar dan met een min of meer verplichtend karakter, zijn de bijdragen door PvdA-vertegenwoordigers of benoemde ambtsdragers van de partij. In 1980 was een jarenlange discussie nog gaande. Uitspraken van de partijraad en standpunten van het partijbestuur stonden hierbij tegenover elkaar.²² De partijraad wilde de sanctie van roeyement verbinden aan het niet-betalen van de bijdrage. Het partijbestuur wilde niet verder gaan dan het niet nakomen van deze speciale 'contributieregeling' te publiceren. Het congres van 24 oktober 1981 hakte de knoop door: partijleden met een betaalde politieke functie verliezen hun lidmaatschap als zij weigeren hun verplichte extra contributie te betalen. De regeling houdt in dat leden, wier politieke of maatschappelijke functies direct of indirect ontleend zijn aan de invloed c.q. het lidmaatschap van de partij, 2% van het inkomen verkregen uit die functies storten, direct of via de contributie aan de Sektie Gemeente, Gewest en Provincie, in een Fonds voor Bijzondere Aktiviteiten (FBA).

In 1975-1980 werd f1.030.000 ontvangen. Daarnaast bestaan ook op lokaal niveau fondsen, die vergelijkbaar zijn met het FBA.²³

Interest, verhuur, verkoop materiaal en advertentie-opbrengsten
Het vermogen van de PvdA bedroeg in 1980 3 miljoen gulden aan kapitaal, plus 3 miljoen gulden aan onroerend goed (het partij-

bureau). Door deze middelen kan de PvdA een half jaar 'door-draaien', in geval van een 100% terugval in inkomen, bijvoorbeeld door ledenverlies. Die 100% zal in de praktijk echter nooit voorkomen, zodat de 'buffer-periode' aanzienlijk langer is dan zes maanden.

Aan interest werd in het boekjaar '79-'80 f678.000 ontvangen. Op de begroting '81-'82 staat hier echter slechts een bedrag van f165.000. Door de verhuur van gedeelten van het partijbureau aan o.m. de verwante stichtingen werd voor 1981-1982 f348.000 begroot. Abonnementen op Voorwaarts (+ opbrengsten van advertenties in dit blad) zouden in 1981-1982 f641.000 op moeten brengen, zo werd begroot. De opbrengsten uit verkoop van materiaal zijn onbekend.

Het partijapparaat

Volgens de statuten (art. 34) kunnen zeven van de eenentwintig leden van het partijbestuur in bezoldigde dienst zijn. In 1980 werd deze mogelijkheid niet volledig gebruikt. Vier leden, te weten de voorzitter, de secretaris, de internationaal secretaris en de landelijke contactvrouw van de Rooie Vrouwen waren in bezoldigde dienst. Hun totale salariskosten bedroegen f421.000, ofwel f105.250 per bestuurslid. De hoogte van het salaris van een partijbestuurder is vastgesteld op 80 procent van de schadeloosstelling van een kamerlid.

Op het partijsecretariaat bezetten naast deze bestuursleden nog eens 55 mensen 43,7 volledige banen. De totale salariskosten bedroegen hier f2.697.000, ofwel f61.716 per personeelslid in volledige betrekking. Ter vergelijking: in 1978 werd hiervoor een bedrag van f1.890.000 uitgetrokken, terwijl de drie bezoldigde bestuursleden toen f276.000 kostten. Dat kwam toen neer op f17,90 per lid besteed aan salariskosten van de PvdA-beroepskrachten. In 1980 was dit opgelopen tot f28,07, een zeer hoog bedrag. Het totaal aantal leden per bezoldigd personeelslid bedroeg in 1980 2328. Een laag getal, zodat gesproken kan worden van een hoge mate van professionalisering in kwantitatieve zin.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

De organisatie Rooie Vrouwen heeft 1 bezoldigd medewerkster, die tevens lid is van het partijbestuur. De salariskosten van deze landelijke Contactvrouw drukken dan ook op het budget van het partijbureau.

De PvdA ontving ook overheidssubsidie t.b.v. het emancipatiewerk.

Het wetenschappelijk bureau

De Wiardi Beckman Stichting, het wetenschappelijk bureau van de PvdA, had in 1980 10 mensen in dienst tegen f820.000 aan totale salariskosten. De steun van de moederpartij bedroeg reeds meer dan deze salariskosten: f860.000. Aan overheidssubsidie werd het maximaal te claimen bedrag ontvangen: f420.000.

Vormings- en scholingsactiviteiten

De Stichting Vormingswerk PvdA had in 1980 5,5 betaalde arbeidskrachten in dienst, van wie de totale salariskosten f375.000 bedroegen. Deze konden worden betaald door de bijdrage van de Partij (f202.000) en de ontvangen overheids-subsidie (f495.000). Door de verkiezingsnederlaag van mei 1981 zijn hier financiële problemen ontstaan.

Jongerenwerk

De Jonge Socialisten hadden in 1980 2 mensen in dienst, van wie de totale salariskosten f113.000 bedroegen. f148.000 werd aan overheidssubsidie ontvangen. Hoeveel de PvdA aan deze organisatie schonk is niet meegedeeld.

Raads- en statenledenorganisatie

De Sektie Gemeente, Gewest en Provincie (SGGP) had in 1980 2,5 arbeidskracht in dienst. De totale salariskosten bedroegen f187.000.

Evert Vermeer Stichting

Betreffende de van de NCO ontvangen subsidie, het aantal personeelsleden, de salariskosten en het van de PvdA verkregen bedrag van de Evert Vermeer Stichting, die zich bezig houdt met de problematiek van de Derde Wereld, zijn geen gegevens ontvangen.

Openbaarheid financiën

De PvdA laat een accountantsrapport opstellen dat ingezien kan worden.

Standpunten t.a.v. wettelijke regeling politieke partijen

De PvdA houdt zich niet of nauwelijks bezig met het probleem van een wettelijke regeling van politieke partijen. Het verenigingsrecht, vastgelegd in het nieuwe Burgerlijk Wetboek voldoet goed, al zou het probleem van de autonomie van de afdelingen beter geregeld moeten worden.

Aparte eisen bij politieke partijen, bijvoorbeeld t.a.v. de kandidaatstelling, moeten achterwege blijven. Opgepast moet worden voor "overontsmetting": de "geuren moeten blijven".

De PvdA is voorts voor, weliswaar niet-volledige, maar wel algemene subsidie aan politieke partijen, onder meer omdat politieke partijen ten dele staatsrechtelijke taken uitvoeren. Algemene subsidie zou mede kunnen dienen om anti-parlementarisme te bestrijden. Ook de reeds bestaande doeluitkeringen hebben de instemming van de PvdA.

Het voorstel van minister De Koning, geformuleerd in een brief d.d. 10 oktober 1980, om financiële steun te verlenen aan politieke activiteiten van politieke groeperingen in ontwikkelingslanden via instellingen van Nederlandse politieke partijen, werd binnen de PvdA met gemengde gevoelens ontvangen. In een voorlopig commentaar stelde de PvdA in principe geen tegenstander te zijn van het verlenen van financiële overheidssteun aan instellingen van of gelieerd aan Nederlandse

politieke partijen, mits de overheid geen inhoudelijke voorwaarden schept voor de inhoud van het werk van deze instellingen. Omdat de voorstellen van de minister er volgens de PvdA op wezen dat hij de financiële steun aan politieke activiteiten in ontwikkelingslanden ziet als integrerend onderdeel van zijn beleid, was verdere discussie over de voorwaarden noodzakelijk. In principe stond de PvdA niet afwijzend tegenover het voorstel.

Verslag VVD

Ledental

Het aantal leden bedroeg op 31/12/80 85.881. Een verlies van circa 15.000 leden sinds 1978. Het verlies aan leden zette zich in 1978 in, na een periode van forse groei in de jaren daarvoor. Terwijl in het oprichtingsjaar (1948) de VVD 22.175 leden telde²⁴ bedroeg in 1972 het ledental nog 41.536. Eind 1975 was dit echter reeds verdubbeld. Een top werd in 1978 bereikt, toen bijna 101.000 leden werden geteld.²⁵ De teruggang daarna viel samen met de regeringsdeelname. Een causale relatie hiertussen wordt vermoed. Vlak voor de verkiezingen van 26 mei 1981 bedroeg het ledental 91.236: een winst van 5355 leden gedurende de verkiezingscampagne (+ 14,9% op jaarbasis). Het effect van de verkiezingscampagne op het ledenbestand zou daarom zeer groot genoemd kunnen worden. Hierbij dient opgemerkt te worden dat de jaartrend van het aantal leden eigenlijk pas na een vol jaar berekend kan worden, omdat halverwege het jaar het bestand wordt gezuiverd van de wanbetalers. De groeitrend van 14,9% in het voorjaar van 1981 zal daarom waarschijnlijk iets te hoog zijn.

Sexe

Een onderscheid naar sexe is slechts te maken aan de hand van een schatting. De indruk bestaat dat - analoog aan het Intomart kiezersonderzoek - 60% van de leden van het mannelijk geslacht is.

Leeftijd

Een onderscheid naar leeftijdscategorieën is bij de VVD betrekkelijk eenvoudig, omdat deze partij als enige partij een contributieregeling kent, waarbij niet het inkomen, maar de leeftijd als criterium wordt gehanteerd. Drie procent van de leden is jonger dan 27 jaar, negentien procent is ouder dan 65 jaar, terwijl ruim de helft (58%) tussen 27 en 65 jaar is. Daarnaast staat 20% ingeschreven als "inwonende gezinsleden"; meestal zullen dit de partners zijn van als gewone leden ingeschrevenen en zal hierdoor de groep tussen 27 en 65 jaar versterkt worden.

Organisatiegraad en regionale verspreiding

In 1977 was de organisatiegraad van de VVD 6,56 (t.o.v. 1977). Vlak voor de verkiezingen van 1981 was deze 6,07 (t.o.v. 1981). Hieruit blijkt dat de ledenaanhang relatief harder is gedaald dan de electorale aanhang. Deze electorale aanhang nam absoluut overigens toe met 11.600 kiezers, maar doordat het totaal aan uitgebrachte stemmen bijna 370.000 meer was in 1981, daalde de relatieve electorale aanhang en verloor de VVD 2 zetels.

Deze achteruitgang in organisatiegraad was bijna in het hele land merkbaar. Alleen in de provincies Groningen en Limburg steeg deze, omdat daar de VVD relatief het meest verloor bij de verkiezingen in 1981. Het best georganiseerd blijft de VVD in de relatief dun bevolkte provincies Groningen en Drente (resp. 8,85% en 8,66%). Limburg is duidelijk geen liberaal bastion (4,20%), evenmin als het dichtbevolkte Noord-Holland (4,95%) en Noord-Brabant (4,86%). In de vier provincies, die gezamenlijk 2/3 van het kiezersbestand leveren (Gelderland, Noord- en Zuid-Holland en Noord-Brabant) woont ook 2/3 van de VVD-leden. De magere score in Noord-Holland en Noord-Brabant wordt dan ook ruimschoots goedge maakt door Gelderland (12,8% van de VVD-leden woont er; org. graad: 6,31) en Zuid-Holland (26,6%; 6,47).

Contributie

Zoals eerder vermeld hanteert de VVD bij de contributie-inning een onderverdeling naar leeftijden, waardoor het profijtbeginsel slechts in zeer geringe mate gecorrigeerd wordt door heffing naar draagkracht. Deze onderverdeling zag er in 1980 als volgt uit:

aspirant lid tot 18 jaar	f15,--
leden van 18 tot 27 jaar	f32,50
leden van 27 tot 65 jaar	f65,--
leden van 65 jaar en ouder	f35,--
inwonende gezinsleden	f15,--

De contributie-inning geschiedt centraal landelijk. Na inning wordt eerst door het Hoofdbestuur een bepaald bedrag afgetrokken bestemd voor het partij-orgaan (in 1980: f14,50; in 1977: f9,--). Van het resterende bedrag gaat 56% naar de regio's en de afdelingen, waardoor het Hoofdbestuur 44% houdt.

In 1980 werd totaal f4.477.419 aan contributie ontvangen. Na toepassing van bovenstaande berekening resteerde het Hoofdbestuur f1.431.628 (f997.150 ging naar het partijblad, f226.568,50 was aan bovenmatige contributie ontvangen en ging daarom naar de desbetreffende afdelingen). Een bedrag, dat nog iets geringer is dan in 1978.

Behalve de inwonende gezinsleden ontvangt ieder lid automatisch het partijblad "Vrijheid en Democratie". Inclusief dit abonnement bedraagt de gemiddelde contributie per lid f52,13 (in 1978 was dit f40,26). Exclusief dit abonnement is dit gemiddelde f40,52. Het VVD-lid betaalt gemiddeld f16,66 (1977: f12,77) aan contributie, bestemd voor de landelijke partij.

Sinds 1978 dus is de gemiddelde contributie toegenomen, waardoor het verlies aan leden werd gecompenseerd en de partij over ongeveer dezelfde middelen kon beschikken.

Akties

De VVD reserveert ieder jaar een bepaald bedrag op de begroting t.b.v. het verkiezingsfonds. Dit fonds wordt aangevuld door de

zgn. "tientjes-aktie", die in 1980 f480.000 opbracht, afkomstig van 40% van de leden.

De kosten van de verkiezingen van 1981 waren fl.161.650. Door het permanente verkiezingsfonds was er een reserve van f700.000, terwijl de financiële aktie het resterende bedrag voorzag. Gemiddeld per lid (ledenstand vlak voor de verkiezingen) werd zodoende fl2,73 besteed aan de verkiezingscampagne. Iedere verkregen stem 'kostte' zodoende f0,77.

Overheidssubsidie

De VVD verkreeg t.b.v. radio- en T.V.-uitzendingen in 1980 f6.600 voor de 14-daagse radio-uitzendingen en fl6.080 voor vier T.V.-uitzendingen. Totaal slechts f3000 meer dan vier jaar daarvoor. Deze bedragen waren dan ook niet toereikend: de partij legde fl4.475 bij.

Giften

Buiten de financiële akties om worden incidentele giften ontvangen. Hiervoor bestaat geen (schriftelijke) regeling, al geldt de afspraak dat de giften niet bekend worden gemaakt. Ze zijn niet afkomstig uit het bedrijfsleven en bedroegen in 1980 in totaal f39.000.

Incidenteel wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid van 'schenkingen door afzien van inning van declaratie', die overigens niet in de VVD-boekhouding zijn opgenomen en die partij kaderleden in staat stellen kosten, gemaakt t.b.v. de partij, aftrekbaar te laten zijn voor de belastingen. Een bedrag voor 1980 is onbekend. De VVD kent geen verplichte of aparte bijdrage aan de partijkas van haar gekozen of benoemde ambtsdragers. Wel buigt een speciale commissie zich over het probleem van (on)verenigbaarheid van functies.

Interest, verkoop materiaal en advertentie-opbrengsten

Het vermogen van de VVD bedroeg op 31/12/80 f186.456 (excl. bezit pand). De rente hiervan plus de rente over de geïnde contributiegelden bedroeg in 1980 f143.000.

Belangrijk hierbij is het zo vroeg mogelijk innen van de contributie over het lopende jaar. De VVD slaagt hier zeer goed in: na twee maanden is 85% van de contributie betaald. De uitgaven zijn over het hele jaar verspreid, zodat door de hoge rentestand op deposito een aanzienlijk bedrag aan rente kan worden ontvangen.

De VVD verdient niets door verkoop van propagandamateriaal. De advertenties in het ledenblad brachten daarentegen f77.955 op.

Het partijapparaat

Het landelijk partijsecretariaat is het coördinerend orgaan van de partij, dat als enige orgaan bezoldigde mensen in dienst heeft. Daartoe behoren niet de (stemhebbende) partijbestuursleden, die allen vrijwilligers zijn. Deze situatie is sinds de statutenwijziging van 1965 verplicht. Het secretariaat (incl. de landelijk secretaris, die adviserend lid van het partijbestuur is) had in 1980 in totaal 25 mensen in dienst, van wie drie op deeltijdbasis. Hun salariskosten bedroegen totaal f845.000, d.w.z. ca. f35.957 per personeelslid (uitgaande van 23,5 volledige banen).

In 1978 waren de totale salariskosten f870.000 bij 18 volledige en 2 deeltijdbanen, dus ca. f44.000 per personeelslid. Een achteruitgang, zeker gezien de inflatie. Wellicht heeft het aantrekken van jonger en goedkoper personeel deze 'ombuiging' mogelijk gemaakt.

Per lid werd aldus in 1980 f9,83 en in 1978 f8,61 aan salariskosten besteed. Het aantal leden per bezoldigde personeelsleden was in 1980 3.654 en in 1978: 5.050. Men zou van een professionalisering in kwantitatieve zin kunnen spreken.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

De "Organisatie vrouwen in de VVD" is een VVD-stichting waarbij in principe alle vrouwelijke VVD-leden aangesloten zijn. Dit komt neer op 40% van het totale ledenbestand: 34.350. Er is geen aparte contributieheffing. Het werk wordt vnl. door vrijwilligsters uitgevoerd; één part-time administratief medewerkster wordt uit eigen middelen betaald (totale salariskosten f15.280).

Tevens is binnen deze organisatie een zogenoemde 'emancipatiewerker' werkzaam. Deze wordt betaald door CRM, dat in 1980 (vanaf 1 mei) hiertoe een subsidie verleende van f36.994. Hoewel dit een doeluitkering is, is dit in de praktijk toch een vorm van directe subsidiëring van een politieke partij, te meer omdat de kosten van de emancipatiewerker f25.910,17 bedragen en dus een post van ruim f11.000 beschikbaar is ter mede-financiering van de begroting van de organisatie. Het overgrote deel van deze begroting wordt gefinancierd door de VVD, die een subsidie van f60.000 verleende in 1980.

Het wetenschappelijk bureau

De prof. mr. B.M. Teldersstichting te Den Haag, het wetenschappelijk bureau van de VVD, ontving in 1980 aan overheids-subsidie f284.000, hetgeen bijna een verdubbeling is van het ontvangen bedrag in 1976. Dit komt enerzijds door de wijziging van de subsidieregeling in 1978 en anderzijds door het volledig benutten van de maximaal te claimen bedragen. Volgens de 50%-regeling moet de Teldersstichting zelf een gelijk bedrag op tafel kunnen leggen. Dit kan doordat f230.800 ontvangen wordt aan giften. Hiervan is de specificatie onbekend. Wel is het zo dat de Teldersstichting bij het verzoek om storting van giften de potentiële donateurs uitvoerig wijst op de fiscale aftrekbaarheid van deze giften.²⁶ Dit bedrag werd vermeerderd door f17.250 aan interest en f60.400 aan verkoop van geschriften. Het eigen vermogen bedroeg per 31/12/80

f79.230. Van het totaal van deze bedragen werd ruim de helft besteed aan salariskosten (incl. uitbesteed typewerk en honoraria). De stichting had in 1980 4 personeelsleden met een volledige en 5 met een deeltijd-baan.

Vorming- en scholingsactiviteiten

De Haya van Somerenstichting, voorheen Stichting VVD, belast met de vorming en scholing ontving van de VVD in 1980 f170.368 (de totale begroting was f510.220). Maximaal kan f339.852 geclaimd worden aan overheidssubsidie; dit is ook gebeurd (in 1976: f280.895).

Jongerenwerk

De JOVD, met ca. 2000 leden tussen de 18 en 18 jaar, wordt eveneens door de overheid gesubsidieerd. In 1980 werd f105.000 van CRM ontvangen (in 1976 f63.400). De VVD deed daar nog f9000 bij, terwijl f8000 aan giften werd ontvangen. Aan interest, abonnementsgeld, advertenties en verkoop propaganda-materiaal kwam tenslotte nog eens f12.000 binnen. Van deze bedragen worden een full-time vormingswerker en een part-time administratief medewerker betaald (totale salariskosten: f68.500).

Raads- en statenledenorganisaties

De Vereniging van Staten- en Raadsleden van de VVD telde (per 1/9/80) 1281 leden, terwijl daarnaast nog 374 buitengewone leden en abonnees werden geteld. Deze vereniging ontvangt geen overheidssubsidie en is dus vnl. aangewezen op contributies, die in het boekjaar '79-'80 f144.820 opbrachten. Globaal komt dit neer op f113,-- per lid. Aan advertenties en interest kwam daar f13.587 bij. Aan diverse inkomsten (waaronder giften) werd nog eens f7.744 ontvangen.

Openbaarheid financiën

De financiële verslagen van de Vereniging Vrouwen in de VVD, de JOVD en de Vereniging van Staten- en Raadsleden zijn openbaar

en werden gepubliceerd. De accountantsverslagen van de Teldersstichting, de VVD en de Haya van Somerenstichting zijn niet openbaar. Door de laatste twee instellingen wordt wel een uittreksel van het accountantsrapport aan de afdelingen gezonden.

Standpunten t.a.v. wettelijke regeling politieke partijen

Een aparte wettelijke regeling is geen kwestie, die speelt binnen de VVD. Men is tevreden met de huidige praktijk van het verenigingsrecht, geregeld in het Burgerlijk Wetboek, al zou de aparte status van politieke partijen in ieder geval ergens vermeld moeten worden. Maar ingeval van duidelijk ondemocratische partijen mag geen verbod worden uitgesproken. De democratie moet deze partijen kunnen tolereren. De tevredenheid geldt echter minder op het regionaal en lokaal niveau, daar waar het gaat om de (financiële) aansprakelijkheid van de afdelingen. Tot nog toe is de penningmeester daar persoonlijk aansprakelijk voor de afdeling, die bij de Kamer van Koophandel ingeschreven is. De VVD acht hier een (afgeleide) rechtspersoonlijkheidsstatus noodzakelijk. De VVD is principieel tegen algemene overheidssteun en doeluitkeringen aan politieke partijen. De laatste zijn echter inmiddels geldende regel geworden en daarom wordt er ook gebruik van gemaakt. Indirecte overheidssteun wordt wel geaccepteerd. De VVD vindt echter dat politieke partijen ook gebruik moeten kunnen maken van een lager BTW-tarief, zoals dat ook geldt voor vakbonden. De kosten van het periodiek en van de computer zouden hierdoor verminderen.

Verslag D'66

Ledental

D'66 had vlak voor de TK-verkiezingen van mei 1981 16.666 betalende leden. Per 31/12/80 zou het een aantal van 14.638 geweest zijn. Eind 1979 waren er 12.200 leden. In 1980 was de groeitrend adus 20%. Deze groei was een vrij constante

sinds de "herrijzenis" van D'66 in 1977, toen na een actie van Jan Terlouw c.s. het ledenbestand op 4410 kon worden gebracht (febr. 1977). Het effect van de verkiezingscampagne van 1981 was 2028 leden, ofwel 33% op jaarbasis.

Er valt dus een gunstig effect van de verkiezingscampagne waar te nemen. In tegenstelling tot de opiniepeilingen, die in de maanden vlak voor de verkiezingen een daling aan electorale aanhang lieten zien, heeft hier de campagne dus wel gewerkt.

Daarbij dient aangetekend te worden dat de jaartrend pas na een vol jaar berekend kan worden, omdat gedurende het jaar het bestand gezuiverd wordt van wanbetalers. De groeitrend van 33% in het voorjaar van 1981 zal daarom iets te hoog zijn.

Sexe/leeftijd

Een onderscheid naar sexe of leeftijd binnen het ledenbestand is niet voorhanden. Schattingen zijn moeilijk.

Organisatiegraad en regionale spreiding

De organisatiegraad, omschreven als het percentage stemmers op D'66, dat tegelijk (betalend) lid is, was in 1978, 2,7. Een zeer lage graad. Nu is bij een groeiende partij, waarbij de ledenaanwas meestal achterloopt op de groei in electorale aanhang, de organisatiegraad logischerwijs lager dan bij stagnerende of aan populariteit inboetende partijen. Zo heeft de enorme verkiezingswinst in 1981 tot gevolg dat de organisatiegraad daalde tot 1,74. Maar zelfs als we het ledental van vlak vóór de verkiezingen van mei 1981 afzetten tegen de electorale aanhang van 1977 dan komen we op een percentage van 3,68. Lager dan de organisatiegraden van welke andere partij dan ook.

Men kan dan ook stellen dat D'66 in kwantitatieve zin zeer slecht georganiseerd is. De penningmeester J. Prevoo verklaarde hierover "Een partij moet 'wortelen' en de andere grote partijen zijn nu eenmaal méér geworteld dan de relatieve nieuwkomer D'66".²⁷

De regionale spreiding van het ledenbestand kunnen we afleiden uit de financiële afdrachten aan de regio's. Hieruit ontstaat de volgende tabel.

provincie	ledental + % per 15/9/80	org. graad t.o.v. '77	org. graad t.o.v. '81
Groningen	629 (4,9)	4,2	1,9
Friesland	430 (3,3)	2,8	1,2
Drente	401 (3,1)	3,6	1,6
Overijssel (incl. Zijp)	879 (6,8)	3,4	1,5
Gelderland	1336 (10,4)	2,7	1,2
Utrecht	1367 (10,6)	3,8	2,1
N-Holland	2603 (20,3)	2,5	1,5
Z-Holland	3426 (26,8)	3,0	1,5
Zeeland	234 (1,8)	2,6	1,0
N-Brabant	112 (8,7)	1,9	0,8
Limburg	338 (2,6)	1,7	0,4
Totaal (incl. Afd. België)	12.778 (99,3)	2,8	1,3

Bovenstaande tabel geeft wat betreft de organisatiegraden een enigszins vertekend beeld, doordat de peildatum van het leden-tal niet samenvalt met die van de verkiezingen. De organisatiegraad t.o.v. 1981 is daarom iets te laag, terwijl die t.o.v. 1977 iets te hoog is.

Contributie

D'66 hanteert een contributieregeling, die een heffing naar draagkracht als principe kent. Voor 1980 gold de volgende regeling:

leden met een belastbaar inkomen tot	f20.000: f 40,--
" " " " " boven	f20.000: f 60,--
" " " " " "	f30.000: f 90,--

leden met een belastbaar inkomen boven	f40.000:	f120,--
" " " " " "	f50.000:	f150,--
" " " " " "	f60.000:	f180,--
" " " " " "	f70.000:	f210,--
" " " " " "	f80.000:	f240,--

De inning van de contributie geschiedt centraal landelijk. Van de ontvangen contributie ging f12,-- per lid naar de regio's. Het resterend bedrag is bestemd voor het Hoofd-bestuur, dat daarvan ook de uitgave van het 10x per jaar verschijnende (gratis) ledenblad moet financieren. De totale produktiekosten in 1980 waren gemiddeld per lid f7,60 (een los abonnement kostte (35,--)). Het D'66-lid betaalde in 1980 gemiddeld f70,65, waarvan na aftrek van bijdragen aan de regio's en de kosten van het partijblad f51,05 overbleef voor activiteiten van de landelijke partij.

Sinds 1978 is de gemiddelde contributie niet noemenswaardig toegenomen. De extra kosten, die gemaakt werden, werden gecompenseerd door het groeiende ledental, zoals de volgende tabel laat zien.

	totale contributie-inkomsten	totale baten
1974	f 130.369	f 220.249
1975	f 38.976	f 50.959
1976	f 68.958	f 126.265
1977	f 397.631	f 536.009
1978	f 667.189	f 920.975
1979	f 837.234	f1173.536
1980	f1034.182	f1335.407

Het wel en wee van de partij laat zich in deze tabel duidelijk zien. Het dieptepunt was 1975. In 1976 vind enig licht herstel plaats, maar de aktie van Terlouw in 1977 zorgde voor een versnelling. In vijf jaar tijd is de contributieopbrengst 26 maal zo hoog geworden.

Akties

D'66 kent een permanent verkiezingsfonds, dat buiten de partijbegroting om wordt beheerd. In 1980 schonk de partij aan dit fonds echter niets, gezien de précaire financiële situatie van de partij. Op 31/12/80 was dit fonds f136.496 groot. Aan akties kwam hier in 1981 f258.455 bij; aan diverse inkomsten nog eens f111.829. De TK-verkiezingscampagne 1981 kostte totaal f509.753, hetgeen neerkomt op f30,60 per lid (ledenstand vlak voor de verkiezingen). Iedere verkregen stem kostte zodoende f0,53.

Overheidssubsidies

D'66 ontving in 1980 f16.080 voor de 5 T.V.-uitzendingen en f6.600 voor de 23 radio-uitzendingen. Voor D'66 zijn deze bedragen toereikend: ze werden niet eens volledig geclaimd.

Giften

Buiten de financiële akties om worden incidentele giften ontvangen. De regeling is dat alleen giften van natuurlijke personen worden ontvangen. Wanneer het een bedrag is boven f2500 wordt dit men name in het accountantsverslag vermeld. In 1980 ging het om een bedrag van f1.311.

Regelmatig wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid van schenkingen middels niet te betalen declaraties, die partij-kaderleden in staat stellen onkosten, gemaakt t.b.v. de partij, aftrekbaar te laten zijn voor de belastingen. In 1980 ging het hierbij om een bedrag van f76.641.

D'66 kent geen (verplichte) bijdrage van gekozen of benoemde ambtsdragers. Wel wordt t.t.v. verkiezingscampagne via circulaires een beroep op hen gedaan extra geld in het Verkiezingsfonds te storten.

Interest, verkoop materiaal en advertentieopbrengsten

Aan interest werd in 1980 f27.234 ontvangen. De advertenties in het partijblad Democraat brachten f8.542 op, terwijl door verkoop van informatiemateriaal f4.619 werd verdiend. De ver-

koop van materiaal gedurende de verkiezingscampagne '81 bracht f28.165 op, maar dit valt buiten de begroting van de partij doordat het verkiezingsfonds apart wordt beheerd.

Het partijapparaat

Het landelijk partijbureau is de coördinerende instelling van de partij, die als enige orgaan bezoldigde mensen in dienst heeft. Daartoe behoren niet de partijbestuursleden, die allen vrijwilliger zijn. Het secretariaat heeft in totaal 6,65 arbeidsplaatsen, waarvan 4,5 voor administratieve functies. Totaal kostten deze arbeidsplaatsen aan salariskosten f350.000, ofwel f52.631 gemiddeld per volledige baan. In 1978 bedroegen de salariskosten f231.500 voor ca. 4,5 arbeidsplaatsen, ofwel f51.444 per volledige baan. Een vrij constante salariëring. Per lid werd aldus in 1978 f19,30 en in 1980 f15,81 aan salariskosten besteed. Het aantal leden per bezoldigd personeelslid was in 1980 2202 en in 1978 2666: een lichte 'professionalisering' in kwantitatieve zin.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

De PEAC is de organisatie van vrouwen in D'66. De organisatorische structuur is die van een Hoofdbestuurscommissie, d.w.z. het opereert binnen de partij en het Hoofdbestuur neemt deel aan de leiding ervan (zie ook: art. 62 HR). De PEAC heeft geen leden of contributie. Het werk gebeurt vnl. door vrijwilligsters, maar er is één bezoldigd medewerkster op deeltijdbasis, die betaald wordt via de emancipatieregeling van CRM. Betreffende de totale salariskosten en de totale CRM-subsidie zijn geen gegevens ontvangen.

Het wetenschappelijk bureau

De Stichting Wetenschappelijk Buro van D'66 kon in 1980 aan overheidssubsidie f241.000 ontvangen. Dit bedrag is waarschijnlijk niet volledig geclaimd, daar de Stichting een gelijk maximaal bedrag niet op tafel kon leggen. Van de partij

ontving de SWB f122.500. In 1978 was dit nog f50.000, terwijl toen maximaal f139.000 geclaimd kon worden. Momenteel streeft D'66 ernaar de partijbijdrage aan de SWB structureel te laten stijgen, waardoor de maximaal beschikbare subsidie geïnd kan worden. In 1980 had de SWB 3 part-timers in dienst, waarvan de totale salariskosten f130.000 bedroegen. In 1978 waren het 2 full-timers met salariskosten ter hoogte van f75.000. In 1978 viel daar nog geen pensioenregeling onder, in 1980 wel. Overigens dient opgemerkt te worden dat het SWB een structuur kent van werkgroepen, die zich ieder met een speciaal onderwerp bezighouden en waarin wetenschappelijk geschoolde leden van D'66 zitten en die landelijk gecoördineerd worden door het bureau.

Vormings- en scholingsactiviteiten

De stichting Politiek Scholings- en Vormingsinstituut ontving van D'66 in 1978 f31.000, in 1980 f34.500. Het budget van de PSVI werd vrijwel volledig opgeslokt door de salariskosten, die in 1980 ca. f130.000 bedroegen.

Jongerenwerk

D'66 kent geen jongerenorganisatie, maar wel een hoofdbestuurscommissie: de JOAC (naar analogie van de PEAC). Door deze constructie ontvangt D'66 of een D'66-stichting geen subsidie van CRM t.b.v. het jongerenwerk. De JOAC heeft dan ook geen bezoldigde mensen in dienst. De redenering die aan deze constructie ten grondslag ligt, is dat ook jonge leden van D'66 volwaardige leden zijn en dus geen aparte organisatie behoeven.

Raads- en statenledenorganisatie

D'66 heeft geen raads- en statenledenorganisatie. Wel bestaat er soms in de regio of in de plaats een lokale Stichting fractie-assistentie.

Openbaarheid financiën

De financiële jaarverslagen worden gepubliceerd in het partijblad. Ook de accountantsrapporten zijn openbaar.

Standpunten t.a.v. wettelijke regeling politieke partijen

Een aparte wettelijke regeling voor politieke partijen speelt niet binnen D'66 en is ook niet gewenst. Clausuleringen t.a.v. het democratisch gehalte van een partij moeten juridisch niet worden vastgelegd. Hier dient men zeer voorzichtig te opereren.

Wel behoort in het verenigingsrecht de (financiële) aansprakelijkheid van afdelingen en regio's beter geregeld te worden. Een aparte rechtspersoonlijke status is gewenst. D'66 is niet voor algemene financiële overheidssteun voor politieke partijen (noch volledig, noch onvolledig). De doeluitkeringen, zoals die werken, worden geaccepteerd. Het voorstel van minister De Koning om te komen tot financiering t.b.v. zusterpartijen in de Derde Wereld werd niet gewenst geacht. Ook indirecte overheidssteun dient niet speciaal uitgebreid te worden.

Verslag PPR

Ledental

De PPR kende de volgende aantallen ingeschreven leden:

medio 1978: 12.500

medio 1979: 11.596

medio 1980: 11.144

medio 1981: 10.721

Het preciese aantal leden per 31 - 12 - 80 is onbekend. Genoemd zijn getallen van 11.900 (31/12/80) en 12.200 (26/5/81), maar deze lijken onwaarschijnlijk gezien bovenstaande trend. Uitgaande van de opgave dat de maanden april/mei 1981, dus vlak voor de verkiezingen, 200 nieuwe leden opleverden, zouden we kunnen uitgaan van 10.500 ingeschreven leden per 31/12/81. Echter deze ingeschreven leden betalen niet allen contributie.

De PPR kent namelijk de zogenaamde 'paren-leden', waarbij 2 namen op één adresplaat staan en zodoende voor 2 ingeschreven leden tellen, terwijl slechts één van hen contributie betaalt. Belangrijker lijkt echter de regeling dat de PPR pas leden afvoert van de ledenlijst wanneer ze twee jaar lang geen contributie hebben betaald.

De betalende leden waren in 1979 8521 in getal, ofwel 73,8% van de ingeschreven leden. Hanteren we ditzelfde percentage dan komen we voor eind 1980 uit op 7755 leden en medio 1981 op 7912. In dit onderzoek worden echter de ingeschreven leden als basis gebruikt.

De achteruitgang van het ledental was in 1980 6,5%. Tijdens de verkiezingscampagne werd dit negatieve percentage omgebogen tot +4,5% op jaarbasis, waarmee een zeer gunstig effect van de campagne op het ledenbestand kon worden geconstateerd.

Sexe en leeftijd

Een onderscheid naar sexe of leeftijd binnen het ledenbestand van de PPR is niet voorhanden. Schattingen zijn moeilijk.

Organisatiegraad en regionale spreiding

De organisatiegraad was in 1978 (t.o.v. de TK-verkiezingen 1977) 8,9. In 1981 was deze (t.o.v. de TK-verkiezingen 1981) 6,3. Deze teruggang van de organisatiegraad is zowel het gevolg van een tamelijk grote achteruitgang van het ledenbestand als van de winst in absolute electorale aanhang (in 1981 stemden ca. 30.000 mensen meer op de PPR dan in 1977).

De regionale spreiding van het ledenbestand van de PPR (medio 1981) was als volgt.

Groningen	583	Noord-Holland	2286
Friesland	381	Zuid-Holland	2034
Drenthe	341	Zeeland	248
Overijssel	753	Noord-Brabant	1031
(incl. ZIJP)		Limburg	556

Gelderland	1418	Buitenland	36
Utrecht	1072	Totaal	10721

Contributie

De PPR hanteert een contributieregeling, die een heffing naar draagkracht als principe kent. In het midden wordt gelaten of het hierbij om het bruto of het netto salaris gaat. De keuze ligt hier bij het individuele partijlid. In 1980 gold de volgende regeling:

inkomen tot	f 7.500	f21,00	(minimum)
inkomen boven	f 7.500	f 2,90	per f1000 inkomen
"	f10.000	f 4,00	"
"	f15.000	f 5,00	"
"	f20.000	f 6,00	"
"	f25.000	f 7,25	"
"	f30.000	f10,50	"
"	f40.000	f13,50	"
"	f50.000	f17,00	"
"	f60.000	f20,00	"
"	f70.000	f23,00	"
"	f80.000	f25,00	"
"	f90.000	2½%	van het inkomen of meer

De inning geschiedt centraal landelijk. Gedurende enkele jaren is geëxperimenteerd met een geautomatiseerde ledenadministratie. Daar is nu weer van afgestapt.

Zoals eerder vermeld is de PPR erg soepel met wanbetalers. Pas na twee jaar (voorheen 3 jaar) worden zij van de ledenlijst afgevoerd. Sommige leden betalen eens in de drie jaar voor drie jaar tegelijk, teneinde het contributiebedrag aftrekbaar te laten zijn voor de belastingen. De totale contributieopbrengst was in 1980 f704.118,82. De gemiddelde contributie was hierdoor voor de ingeschreven leden f67,05. Per betalend lid bedroeg deze f90,80. In 1979 waren deze gemiddelden respectievelijk f62,56 en f84,70. Zeer hoge gemiddel-

den.

Van het totaal ontvangen contributiebedrag worden, alvorens, de afdracht aan de regio's te berekenen, eerst de kosten van het gratis partijblad PPRAK afgetrokken. Deze kosten bedroegen f179.585,78. Van het resterende bedrag gaat 25% naar de regio's.

Overige inkomsten

Akties

Het PPR-verkiezingsfonds wordt uitsluitend gevoed door opbrengsten uit akties. Er is geen permanente reservering op de begroting. Per 31/12/80 bevatte dit fonds f29.817,09. Er waren toen reeds enkele uitgaven voor de TK-verkiezingen gedaan. Door akties werd in 1981 nog eens ca. f330.000 verkregen, terwijl de verkoop van materiaal f70.000 opbracht. De totale kosten van de verkiezingscampagne waren ca. f450.000, hetgeen neerkomt op f41,97 per betalend lid. Iedere verkregen stem 'kostte' zodoende f2,63.

Overheidssubsidies

De PPR ontving in 1980 f16.080 voor 4 TV-uitzendingen en f6.600 voor 22 radio-uitzendingen. Zowel de zendtijd als de bedragen worden door de PPR niet toereikend gevonden.

Giften

Er bestaat binnen de PPR geen (schriftelijke) regeling m.b.t. het ontvangen van giften. In 1980 werd aan giften (buiten akties om) ca. f10.000 ontvangen van natuurlijke personen. Daarnaast wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid van 'schenkingen middels niet te betalen declaraties', die partij kaderleden in staat stellen onkosten, gemaakt ten behoeve van de partij, aftrekbaar te laten zijn voor de belastingen. Bij Partijbestuursleden ging het hierbij om een bedrag van f50.000 totaal. Welke bedragen op deze manier geschonken werden door het provinciale en lokale kader is niet te schatten. De meeste van deze schenkingen onttrekken zich aan het oog van de staat van baten en lasten, omdat vaak slechts een

kwitantie wordt uitgeschreven en er geen echt geldverkeer plaatsvindt.

Binnen de PPR geldt de regeling dat alle Raads- en Statenleden 3% van hun politiek inkomen afdragen aan de Stuurgroep Raads- en Statenwerk PPR. In 1980 leverde dit f18.437,13 op. Dit valt echter buiten de financiën van de partij. Daarbinnen vallen wel de afdrachten van ambtsdragers als Tweede en Eerste Kamerleden en leden van de Raad van State (in 1980 in totaal 7 mensen). In 1980 bedroegen deze afdrachten ca. f20.000. In beide gevallen was er geen sprake van een verplichting, maar van een morele plicht.

Interest, verkoop materiaal, advertentieopbrengsten

Aan interest werd in 1980 ca. f10.000 ontvangen. De advertenties in het partijblad brachten f6200 op. De verkoop van propaganda materiaal leverde buiten de verkiezingscampagne om in 1980 een bedrag van f5000 op.

Het partijapparaat

Het landelijk partijbureau is de coördinerende instelling van de partij, dat als enig orgaan bezoldigde mensen in dienst heeft. Daartoe behoren niet de partijbestuursleden, die allen vrijwilligers zijn, al kreeg de voorzitter in 1980 een onkostenvergoeding van f16.000.

Ten behoeve van het partijsecretariaat waren in 1980 7 mensen bezoldigd werkzaam voor de tijd van 4,5 volledige banen. Hun totale salariskosten bedroegen f190.000, ofwel f42,222 per volledige baan.

In 1978 waren er 3,6 arbeidskrachten voor een bedrag van f103.500, ofwel f28.750 per baan. Het gemiddelde salaris van het personeel liep zo aanzienlijk op. Per lid werd in 1980 f18,09 aan personeelskosten betaald (in 1978 was dit f13,75). Het aantal leden per bezoldigd personeelslid was in 1978 3472; in 1980 was dit 2333. Er is hier dus sprake van een aanzienlijkeprofessionalisering in kwantitatieve zin.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

In het landelijk PPR- vrouwenoverleg komen regelmatig vertegenwoordigsters van PPR-vrouwengroepen in den lande bijeen. Het is geen vereniging met leden (net zomin als de PPR-jongeren en de PPR-homo's). De werkzaamheden worden verricht door vrijwilligsters. De partij trok voor deze organisatie f3000 uit. In dit kader is eveneens een emancipatie-werkster werkzaam volgens de CRM-regeling voor 0,2 volledige baan. Haar salariskosten bedroegen in 1980 ca. f10.000.

Het wetenschappelijk bureau

De Stichting Studieburo voor Radikale Politieke Vernieuwing (kortweg PPR-Studiestichting) kon in 1980 maximaal f110.500 aan overheidssubsidie ontvangen. Dit is ook geclaimd. Daar stond dan wel een gelijk bedrag tegenover, waarvan de PPR f60.000 leverde en waarvan f50.000 opgebracht zouden zijn door eigen inkomsten. Waaruit deze laatste bestonden is niet meegedeeld.

In 1978 werd f80.000 aan overheidssubsidie begroot. Toen had de Studiestichting 2 full-time medewerkers in dienst, van wie de salariskosten f90.000 bedroegen. In 1980 werkten er 3 mensen voor 2,4 volledige baan (kosten f105.000).

Vormings- en scholingsactiviteiten

De Stichting Radikale vorming ontving in 1980 f53.000 aan overheidssubsidie (f70.000 was maximaal mogelijk), maar de partij leverde slechts f9000, waardoor een negatief vermogen ontstond! In 1978 werd nog f80.000 ontvangen aan overheidssubsidie. In 1980 had de Stichting 1 part-time kaderlid in dienst (0,7 volledige baan). De totale salariskosten waren toen f60.000. In 1978: 0,5 arbeidskracht voor f38.000.

Jongerenorganisatie

De Stichting Jongerenwerk in de PPR ontving in 1980 f53.000 aan overheidssubsidie, waaraan de PPR f7000 toevoegde. Daarnaast stelde de PPR nog eens f1149,32 aan de PPR-jongeren beschikbaar, naar analogie van de PPR-vrouwen en de PPR-homo's. De

Stichting Jongerenwerk had in 1980 2 part-timers in dienst, van wie de totale salariskosten f64.300 bedroegen. In 1978: 0,5 arbeidskracht voor f38.000

Raads- en Statenledenorganisatie

De Stuurgroep Raads- en Statenwerk PPR wordt geacht alle PPR raads- en statenleden tot haar leden te mogen rekenen. Moreel zijn zij verplicht 3% van hun politiek inkomen aan de Stuurgroep af te dragen. Hierdoor kan 0,4 arbeidskracht voor f5871,48 aan totale salariskosten worden aangetrokken. De Stuurgroep geeft het blad Gemeentepaper uit.

Openbaarheid financiën

In het partijblad PPRAK staat jaarlijks een uitgebreid financieel jaarverslag. Een accountantsrapport wordt niet gemaakt.

Standpunten t.a.v. wettelijke regeling politieke partijen

De PPR heeft geen moeite met het huidige verenigingsrecht, doch is niet tegen een aparte wettelijke regeling. Een verbod op sommige politieke partijen echter "zou niet aan de orde moeten zijn". Bij de discussie rond de televisie-uitzendingen van de NVU in 1981 was de PPR niet voor verbod van uitzendingen van de NVU, maar de 'buitenparlementaire hand' van de PPR zorgde ervoor dat de NOS-technici werden opgeroepen niet aan deze uitzendingen mee te werken. Volgens de PPR zou met name het democratisch gehalte (bijvoorbeeld t.a.v. ledenparticipatie en kandidaatstelling) geregeld moeten worden. Een voorbeeld hierbij zou de kaderwet Specifiek Welzijn kunnen zijn, waarin niet 'gestuurd' wordt, maar wel de procedure geschetst wordt.

De PPR wil niet volledig gesteund en gestuurd worden door de overheid. Wel is de PPR voor uitbreiding van de doeluitkeringen tot niet-volledige algemene overheidssteun. Het voorstel van minister De Koning om te komen tot geldverschaffing t.b.v.

zusterpartijen in de Derde Wereld werd niet op voorhand afgewezen, al bestonden er flinke reserves.

Verslag PSP

Ledental

Het aantal leden bedroeg op 31/12/80 9132. Drie maanden later (31/03/81) was dit gegroeid tot 9290. In 1978 bedroeg het ledental nog 8500. Een jaarlijks groeipercentage van 3,7, dat tijdens de eerste maanden van de verkiezingscampagne opliep tot 6,9: een gunstig effect van de verkiezingscampagne.

Sexe en leeftijd

In juni 1981 bleek 36% van de leden opgegeven te hebben vrouw te zijn.

Een differrentiatie binnen het ledenbestand naar leeftijd kan niet worden gegeven.

Organisatiegraad en regionale verspreiding

De organisatiegraad was in 1978 nog 10,9 (t.o.v. TK-verkiezingen 1977). In 1981 liep dit, ondanks de ledenaanwas terug tot 5,0. De grote verkiezingswinst is hieraan debet. De absolute electorale aanhang steeg namelijk met 236%.

De leden waren per 30 september 1981 als volgt over de provincies verdeeld.

Groningen	744	Zuid-Holland	1793
Friesland	352	Zeeland	128
Drenthe	225	Noord-Brabant	786
Overijssel	480	Limburg	366
Gelderland	1000	Overig	46
Utrecht	1068		
Noord-Holland	2953	Totaal	9941

Contributie

De contributie werd in 1980 naar de volgende richtlijnen ge-

heven.

belastbaar jaarinkomen:	contributie:
tot f 6.000	f36,00 (minimum)
tot f10.000	f 6,00 per f1000
tot f20.000	f 7,00 "
tot f30.000	f 8,00 "
tot f40.000	f 9,00 "
tot f50.000	f10,00 "

Bij elke f10.000 méér: f1,00 méér per f1000 per jaar.

De inning van de contributie geschiedt centraal landelijk en sinds kort per computer. Daarna wordt een bepaald bedrag voor de kosten van de partijbladen afgetrokken. Vervolgens wordt 36% aan de regio's en afdelingen afgedragen. De verdeling van de beschikbare gelden over de afdelingen en de gewesten gaat gedeeltelijk met een vast bedrag en gedeeltelijk naar rato van het ledental.

Het boekjaar loopt van juli tot juli. In 80/81 werd totaal f881.000 aan contributie ontvangen, hetgeen neerkomt op f 94,80 per lid. Een zeer hoog gemiddelde. In 1978 was dit gemiddelde nog f70,00 per lid. Behalve PSP-leden, die op een zelfde adres wonen als een ander PSP-lid en geen eigen inkomen hebben en derhalve slechts 1/4 van de contributie betalen, ontvangen alle leden het partijblad "Bevrijding". Het intern PSP-orgaan "Ons Genoegen", dat 24x per jaar verschijnt, is alleen per abonnement voor het kader verkrijgbaar.

Overige inkomsten

Akties

De PSP heeft een permanent 'propaganda- en verkiezingsfonds', dat vnl. door financiële akties wordt gevormd. In het boekjaar 80/81 brachten de akties f182.000 op. Totaal werd t.b.v. de TK-verkiezingen in 1981 f260.000 verkregen, terwijl de kosten van de verkiezingen f270.000 bedroegen. Per lid werd aldus f29,06 aan de verkiezingen besteed. Iedere verkregen stem 'kostte' zo f1,46.

Een ander permanent fonds is het 'Aktiefonds', dat eveneens uit de opbrengsten van financiële akties wordt gevormd. Uit dit fonds worden zaken als demonstraties en bezoeken aan buitenlandse partijen gefinancierd. In 80/81 werd f61.367 door akties opgebracht.

Overheidssubsidie

In 1980 ontving de PSP f6300 voor 21 radio-uitzendingen en f16.080 voor 4 TV-uitzendingen. Vooral dit laatste bedrag wordt te laag bevonden. In totaal moest de PSP f16.000 bijleggen. Op initiatief van de PSP is, mede namens 7 andere partijen, in december 1980 een brief aan de minister van CRM gestuurd, waarin zij verzocht werd zendtijd voor politieke partijen op radio en televisie te verdubbelen. De Omroepraad heeft hier inmiddels negatief over geadviseerd.

Giften

Buiten de financiële akties om worden incidentele giften ontvangen. In 80/81 brachten deze in totaal f25.000 op. Het ging hierbij om bedragen van natuurlijke personen. Er bestaat geen (schriftelijke) regeling m.b.t. het ontvangen van giften.

Van 'schenkingen middels niet te betalen declaraties' wordt bij de PSP nauwelijks gebruik gemaakt, omdat deze partij tegen aftrekbaarheid van dergelijke posten bij de belastingen is.

De PSP kent verplichte bijdragen aan de partijkas door Kamerleden en andere vertegenwoordigers. In 80/81 moesten deze 20% van hun inkomen uit deze functies afdragen (werd in 1981 25%). Dit leverde in 80/81 f19.000 van Kamerleden en f35.000 van overige vertegenwoordigers op. Bovendien zijn deze vertegenwoordigers verplicht lid van de Landelijke Werkgroep Parlementair Werk.

Interest, verkoop materiaal en advertentie-opbrengsten

Het eigen vermogen van de PSP bedroeg ca. f500.000, dat overi-

gens voor een belangrijk deel renteloos was uitgeleend aan de Drukkerij Bevrijding.

Interest bracht in 79/80 f14.500 op. Het bedrag voor 80/81 was f17.500. De verkoop van propaganda-materiaal leverde netto f68.000 op. Aan opbrengsten van (niet-commerciële) advertenties in partijbladen werd f15.000 ontvangen.

Het partijapparaat

Op het centraal coördinerend partijbureau werkten op 31/12/80 5 mensen op 3,45 volledige baan tegen f175.000 aan totale salariskosten, ofwel f50.724 per volledige baan. Daarnaast werd één lid van het Hoofdbestuur, de secretaris buitenland, part-time bezoldigd (f10.000). Per PSP-lid wordt aldus f19,91 aan salariskosten besteed. Het aantal leden per bezoldigd personeelslid (gerekend naar een volledige baan) bedroeg in 1980 2545. In 1978 waren dit nog ca. 2125 leden. Er is dus sprake van een deprofessionalisering in kwantitatieve zin.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

De Vrouwengroepen binnen de PSP ontvingen in 80/81 geen financiële steun van de partij. Het werk wordt uitsluitend verricht door vrijwilligers.

Van de "tijdelijke rijksbijdrageregeling ter stimulering van emancipatiewerk", waardoor zgn. 'emancipatiewerkers' kunnen worden aangetrokken, wordt principiële geen gebruik gemaakt. Alle PSP-vrouwen zijn lid van deze Vrouwengroepen.

Het wetenschappelijk bureau

Het Wetenschappelijk Buro van de PSP, dat in 1979 is opgericht, ontving in 1980 f36.000 aan subsidie. Dit was ca. f60.000 minder dan het maximaal te claimen bedrag. Voor 80/81 zijn veel grotere bedragen uitgetrokken door de partij, waardoor ook meer subsidie ontvangen kan worden.

Per 31/12/80 werkten er 3 betaalde mensen op het Wetenschappelijk Buro: één full-time dienstweigeraar en 2 part-timers voor

in totaal 1 volledige baan. De totale salariskosten bedroegen ca. f70.000. Gedurende de zomer van 1981 waren er nog eens 2 extra part-timers werkzaam, die ten behoeve van de WRR deelnamen aan een onderzoek naar "de plaats van de onderneming in de toekomst". Zij werden betaald door de WRR.

Vormings- en scholingsactiviteiten

De Stichting Vorming en Scholing van de PSP ontving van de moederpartij in 80/81 f7500, een gering bedrag, dat werd aangevuld door opbrengsten uit verkoop van scholingsmateriaal (ca. f43.000). Aan overheidssubsidie werd in 1980 f50.000 ontvangen.

De stichting had 2 mensen in dienst op deeltijdbasis voor gezamenlijk 1 volledige dagtaak tegen ca. f50.000 aan salariskosten.

Jongerenwerk

De PSP-jongeren ontvingen van de partij in 80/81 f20.000, terwijl aan overheidssubsidie f50.000 werd ontvangen in 1980. Twee part-timers met gezamenlijk een volledige betrekking (totale salariskosten ca. f50.000) waren in 1980 in dienst van deze jongerenstichting.

Raads- en statenledenorganisatie

De Landelijke Werkgroep Parlementair Werk, waarvan alle PSP-vertegenwoordigers van alle niveaus verplicht lid zijn, had in 1980 geen bezoldigde personeelsleden in dienst. De Werkgroep kan in haar eigen financiële behoeften voorzien.

Stichting Fractie-assistentie PSP

Iedere in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partij kan gebruik maken van overheidssubsidie ten behoeve van ondersteuning van de fractie. Dit naast de individuele 'bewerktuiging', die ieder Kamerlid persoonlijk ontvangt. Voor de Eerste Kamerfracties geldt deze regeling niet.

In 1980 ontving de Stichting Fractie-assistentie van de PSP

f160.065 aan overheidsgeld. De PSP en de raadsfractie van Wageningen deden daar elk nog eens ruim f5000 bij. Bovendien werd een éénmalige gift van f45.000 ontvangen. Hierdoor kan ook assistentie worden verleend aan de éénmansfractie in de Eerste Kamer.

Henk Lankhorststichting

De Henk Lankhorststichting, die zich bezig houdt met Derde Wereldproblematiek, verzocht na haar oprichting in 1980 om subsidie bij de Nationale Commissie Ontwikkelingssamenwerking. Dit verzoek werd echter afgewezen. In 1981 werd echter wel een subsidie van f9000 verleend. Het plan van minister De Koning (dec. '80) om politieke partijen te subsidiëren t.b.v. zusterpartijen in de Derde Wereld, werd binnen de PSP kritisch ontvangen. De partij is wel voor subsidie maar tegen de 'sturende' elementen in de voorgestelde regeling.

Openbaarheid financiën

De financiële verslagen van de PSP zijn openbaar en worden overlegd aan het congres. Het accountantsverslag is op aanvraag in te zien.

Standpunten t.a.v. wettelijke regeling politieke partijen

De PSP is niet enthousiast over een aparte wettelijke regeling voor politieke partijen, maar zou het toejuichen dat partijen, evenals andere verenigingen, bepaalde verplichtingen zouden krijgen opgelegd. Daarbij wordt gedacht aan:

- openbaarheid van financiën;
- democratisch gehalte;
- eenvormige benoemingsprocedure bij samenstelling van kandidatenlijsten.

De PSP is geen voorstander van het verbieden van bepaalde politieke partijen. De Strafwet moet voorzien in mogelijkheden om zaken, die in strijd zijn met het geldende recht (bijvoorbeeld discriminatie) aan te pakken.

De PSP is tegen algemene overheidssubsidie aan politieke partijen. Dit is niet het geval bij doeluitkeringen en indirecte overheidssteun. Wel bestaat er bezwaar tegen de gehanteerde criteria. De subsidie zou minder afhankelijk moeten zijn van het aantal Tweede Kamerzetels, zodat sommige partijen, die nu buiten de regeling vallen, daarvan ook zouden kunnen profiteren.

Verslag CPN

Inleiding

De CPN heeft als enige van de onderzochte partijen gemeend niet aan het onderzoek mede te kunnen werken in de vorm van het beantwoorden van een vragenlijst. Als reden hiervoor werd opgegeven dat het partijbestuur de discussie aangaande interne verhoudingen (bijvoorbeeld tussen partij en verwante instellingen) niet wilde doorkruisen door publikatie van extra financiële gegevens. Ten tweede werd de financiële verslaglegging op het tweejaarlijkse congres, die ook in De Waarheid gepubliceerd wordt (laatstelijk 6 juni 1980), voldoende geacht. Ten derde werd gewezen op de speciale positie van de partij: 1) het verleden heeft bewezen dat voorzichtig moet worden omgesprongen met gegevens, die betrekking kunnen hebben op individuele leden; 2) de relatie CPN-De Waarheid is 'uniek in de Nederlandse partijpolitieke verhouding'; 3) de speciale organisatiestructuur en de daarmee samenhangende financiering is vergelijkbaar met die van andere communistische partijen.

De hier volgende informatie is vnl. gebaseerd op de cijfers van het boekjaar 1978/1979, zoals die in De Waarheid van 6 juni 1980 zijn gepubliceerd. Telefonische informatie leidde tot enige verduidelijking of aanvulling.

Ledental en contributie

De Waarheid publiceerde op 24 augustus 1978 een resolutie voor het 26ste partijcongres, waarin melding werd gemaakt van

de organisatorische groei van de CPN in de laatste jaren, na een langdurige periode van teruggang (tot begin jaren '70) in het ledenbestand. In 1976 werd het ledenbestand van aanvang 1956 weer gehaald. De resolutie vermeld voorts: "Door de afdelingen van de CPN worden in totaal 27.500 Nederlanders gecontribueerd". De overige pers nam het bericht over, maar sprak gemakshalve over 27.500 leden. In het vorige onderzoek betreffende partijfinanciën is dit getal ook vermeld.²⁸

Het financiële verslag, gepubliceerd in De Waarheid van 6 juni 1980 noopte echter tot enige nuancering.

Elk CPN-lid heeft een zegelboekje waarin de wekelijkse contributieafdracht (waarvan het minimum f0,25 en het maximum f1,50 is) wordt gecontroleerd door het aantal geplakte zegels. De contributieafdracht is afhankelijk van de draagkracht. Wanneer het bericht in De Waarheid vermeldt dat steeds meer leden een bedrag van f1,50 per week zijn gaan betalen, dan kunnen we hieruit concluderen dat er meer leden zijn gekomen met hogere inkomens.

De gemiddelde contributie werd in 1978 op f0,83 per week (ofwel f43,16 per jaar) geschat, rekening houdend met het gemiddelde van de contributieschalen. Het financieel overzicht vermeldt een contributieopbrengst van f312.967,26. Dit is echter alleen het gedeelte bestemd voor de landelijke partij. 10% blijft in de afdelingen, 45% gaat naar de districten, zodat eveneens 45% naar het Hoofdbestuur gaat. De totale contributieopbrengst was zodoende f695.482,80, zodat bij een gemiddelde jaarcontributie van f43,16 een ledental van 16.114 hoort.

Het verschil tussen dit aantal en het aantal van 27.500 ligt daarin, dat de CPN nl. ook vele 'contribuanten' kent. Dit zijn sympathisanten die al dan niet regelmatig een zeker bedrag overmaken naar de CPN (bijvoorbeeld via donatiezegels). Deze kring, die ruim 11.000 "contribuanten" zou omvatten, zouden we in de termen van Duverger²⁹ 'supporters' kunnen noemen: "something more than an elector, something less than a member".

Duverger geeft vele mogelijke verklaringen waarom deze 'supporters' niet tot lidmaatschap overgaan. Eén deel zijn externe verklaringsgronden: bijvoorbeeld gebrek aan tijd; vrees voor moeilijkheden door lidmaatschap; de opvatting dat zijn of haar beroep met een te grote 'commitment' niet verenigbaar is. Een ander deel ligt binnen de 'supporter' zelf: bijvoorbeeld afkeer van bepaald etiket, door weigering persoonlijke onafhankelijkheid op te geven; gedeeltelijke ideologische afstand: het eens zijn met onderdelen, zonder algehele instemming. Welke van deze verklaringsgronden bij de CPN zouden gelden is moeilijk uit te maken. Zeker is dat de CPN, zoals vrijwel alle communistische partijen, (statutair) van haar leden actieve participatie eist, hetgeen sommige aspirant-leden zou kunnen afschrikken. Daarnaast kan angst voor verkettering (en meer dan dat), zoals dat o.a. tijdens de jaren vijftig duidelijk het geval was, anderen ervan weerhouden als lid geboekt te staan. 'Contribuantschap' is dan een veiliger constructie.

Dat we bij deze CPN-contribuanten inderdaad van 'supporters' en niet van leden moeten spreken komt doordat a. zij zich niet als lid hebben opgegeven; b. niet regelmatig een bepaalde contributie afdragen; c. zij niet deel mogen nemen aan de besluitvormingsprocedures binnen de partij.

Er is overigens binnen de CPN een zekere discussie gaande over het partijlidmaatschap. Sommigen willen de strenge eisen van het lidmaatschap handhaven, anderen voelen meer voor een lossere band, naar het voorbeeld van de PCI, waardoor de contribuanten eerder tot dit (lossere) lidmaatschap zouden overgaan.

Het ledental van ca. 16.100 gold voor 1978. De indruk bestaat bij de CPN dat het daarna iets is toegenomen. Door de niet geautomatiseerde en gedecentraliseerde ledenadministratie is een precies getal niet te noemen.

Organisatiegraad

De organisatiegraad was in 1978 berekend op 19,2. Hierbij was, niet terecht, uitgegaan van het ledental van 27.500. Uitgaande van het reëlere cijfer van 16.114 komen we op een organisatiegraad (t.o.v. TK-verkiezingen 1977) uit van 11,2. Slechts 0,3 meer dan de PSP en beduidend minder dan het GPV (15,3). De CPN was dus niet de 'best georganiseerde partij' zoals toen werd aangenomen. Duidelijk zij hier vermeld dat het om een kwantitatieve aanduiding gaat. Kwalitatief gooit de CPN, zeker gezien de stringente statutaire eisen, veel hogere ogen. T.o.v. de TK-verkiezingen van 1981 had de CPN (bij een veronderstelt gelijk ledental) een organisatiegraad van 9,0. De electorale winst is hier debet aan. (Ter vergelijking: de 'lossere' PCI kende in 1979 een organisatiegraad van 15,8).

Overige inkomsten

Door financiële akties werd in 1978/79 f1.169.103,29 verkregen. Aan incidentele giften kwam f105.401,06 binnen. Verkoop van propagandamateriaal leverde f134.688,73 op, terwijl het Pers- en Propagandafonds f481.902,51 aandroeg. Hoe dit fonds gefinancierd werd is niet bekend. Duidelijk is dat bij de CPN de contributie-opbrengst een relatief klein aandeel heeft in de totale inkomsten, in tegenstelling tot andere partijen (14%).

Het partijapparaat

Hoeveel mensen er bezoldigd werken op het CPN-buro is niet bekend. Vast staat dat de bezoldiging volgens de (lage) CPN-normen gebeurd. In totaal werd in het boekjaar 1978/79 f902.583,78 aan salarissen uitbetaald. Dit komt neer op f56,00 per lid, en op f32,82, wanneer we de contribuanten ook meetellen. Een hoog gemiddelde. Uitgaande van een lage salariëring, kunnen we dan ook vaststellen dat de CPN relatief veel mensen bezoldigd in dienst heeft en er dus sprake is van een hoge graad van professionalisering in kwantitatieve zin.

*Verslag SGP*Ledental

Het aantal betalende leden bedroeg in 1978 nog 19.500. Sindsdien is dit gegroeid tot 20.100 (eind 1979) tot 20.300 op 31 december 1980, terwijl vlak voor de TK-verkiezingen van 1981 het ledental op 20.500 werd geschat. Een groei van ruim 800 leden in 2 jaar. In 1980 kwamen er hiervan echter slechts 200 leden bij ofwel 1%. In 1979 zou het ledental met 3% zijn toegenomen. In de verkiezingscampagne groeide het ledental nog eens met 200 ofwel bijna 2% op jaarbasis, waarmee het effect van deze campagne op het ledenbestand gering kan worden genoemd. Opgemerkt dient te worden dat de SGP alleen mannelijke leden kent. Indien deze partij haar rijen zou openen voor vrouwen, wordt een toename van ca. 10.000 leden verwacht. Vooralsnog is dit onmogelijk, maar binnen de partij bestaat enige druk om het beginselprogram uit 1918, gebaseerd op de Statenvertaling, ook op dit punt te wijzigen. Differentiatie naar leeftijd is moeilijk te geven; de indruk bestaat dat er weinig jongeren lid zijn van de partij. Dit komt overeen met de indruk dat de RPF juist aantrekkelijk is voor jongere leden; vooral voor hen van de vrouwelijke sexe, voor wie binnen de SGP geen plaats is. De SGP kent geen centraal ledenregister, hetgeen overeenstemt met de federatieve structuur van de partij. Controle op het ledenbestand is daarom moeilijk.

Organisatiegraad en regionale spreiding

De organisatiegraad was in 1978 11,0 (t.o.v. TK-verkiezingen 1977). In 1981 was dit opgelopen tot 11,9. Niet zozeer door de toename van het ledental als wel door de teruggang in electorale aanhang (zowel percentueel als absoluut).

Ledentallen per provincie of kieskring zijn niet ontvangen.

Contributie

Als gevolg van de federatieve structuur van de partij wordt de contributie vastgesteld door de plaatselijke kiesverenigingen. Wel wordt door overleg er op toegezien dat geen al te grote verschillen tussen de regio's bestaan. De lokaal vastgestelde contributie is een vast bedrag. Gemiddeld bedroeg de contributie per lid in 1980 f20,00, waarvan f5,00 naar de landelijke partij ging: totaal een bedrag van f101.500 in 1980. Onder de gemiddelde contributie valt geen abonnement op het partijblad De Banier. Dit blad kostte f40,00 per jaar en heeft ca. 5500 abonnees. De gemiddelde contributie inclusief abonnement bedroeg zodoende f30,40.

Overige inkomsten

Akties

Op 4 oktober 1980 werd het SGP-pand, het Ds. G.H. Kerstenhuis, geopend. Met aankoop, overdrachts- en inrichtingskosten was een bedrag van f350.000 gemoeid. Hiervan werd f250.000 door een speciale aktie opgebracht.

Eind 1980 bevatte het op 1/1/80 gevormde Verkiezingsfonds f56.600, gevuld door ontvangen giften en overbetalingen bij abonnementsgelden. Hierbij kwam in het voorjaar nog eens ruim f200.000. De totale kosten van de TK-verkiezingen in 1981 waren ruim f400.000. Dit betekent f19,50 per lid. Iedere verkregen stem kostte zodoende f2,33.

Overheidssubsidies

Door de SGP wordt geen gebruik gemaakt van radio- en TV-uitzendingen.

Giften

Buiten de financiële akties om worden giften ontvangen. Hiervoor bestaat geen (schriftelijke) regeling. Van natuurlijke personen werden in 1980 d.m.v. collectes (f8800) en door overboekingen van abonnementsgelden (f27.800) donaties ontvangen.

Het laatstgenoemde bedrag werd - zoals vermeld - in het verkiezingsfonds gestort. In het partijblad De Banier worden de leden regelmatig opgeroepen tot het doen van giften. Er wordt binnen de SGP geen gebruik gemaakt van 'schenkingen middels niet te betalen declaraties', hoewel deze vorm van giften aantrekkelijk wordt gevonden. Evenmin bestaat er een al dan niet verplichte bijdrage van gekozen of benoemde ambtsdragers.

Interest, verkoop materiaal en advertentieopbrengsten

Aan interest werd in 1980 f24.700 ontvangen. De verkoop van propagandamateriaal leverde f5000 op en advertenties in De Banier stonden garant voor f20.000.

Het partijapparaat

Het partijbestuur van de SGP bestaat geheel uit vrijwilligers. Op het partijbureau is één part-timer voor anderhalve dag per week aangetrokken voor administratief werk. Zijn totale salariskosten waren ca. f7500. Dit betekent dat de SGP zeer weinig geprofessionaliseerd is in kwantitatieve zin. (Het aantal leden per bezoldigd personeelslid is - uitgaande van een volledige baan - 67.666) Hoe dit te rijmen valt met de relatief hoge organisatiegraad kan verklaard worden uit het feit dat deze organisatie vooral een kwantitatief karakter heeft (er is betrekkelijk weinig aktiviteit, die gecoördineerd dient te worden) en doordat enig secretariaatswerk door het Voorlichtingscentrum wordt verricht. Alleen in de tijd van verkiezingen werden nog extra part-timers aangetrokken.

Verwante instellingen

Het wetenschappelijk bureau

Het Studiecentrum van de SGP ontving in 1980 f52910,98 aan overheidssubsidie (niet het maximum). De steun van de moederpartij was een gelijk bedrag. De Studiestichting had in 1980 één man in dienst voor 0,8 volledige baan. De totale salariskosten bedroegen f60.000 (in 1978 nog f40.000).

Vormings- en scholingsactiviteiten

De Stichting Voorlichtings- en Vormingscentrum van de SGP kon in 1980 ca. f70.000 claimen aan overheidssubsidie, maar men heeft slechts een beroep gedaan op f61.745. De steun van de moederpartij aan deze stichting bedroeg in 1980 f14.037.

Het personeel van de Stichting bestond in 1980 uit een Voorlichtingssecretaris, die 2 dagen per week in dienst was en wiens totale salariskosten f20.000 bedroegen (idem in 1978). Zoals reeds vermeld verricht deze Voorlichtingssecretaris ook secretariaatswerkzaamheden voor de SGP.

Bestuurdersvereniging

In 1980 kende de SGP een Landelijke Vereniging van Staatkundige Gereformeerde overheidspersonen en één voor raadslieden. Deze hadden geen bezoldigde mensen in dienst. Sinds 1981 bestaat er één organisatie van gemeentebestuurders, ook zonder bezoldigde personeelsleden. Daarnaast zijn er ook regionale verbanden: een verband van raadleden in Zuid-Holland en één in Overijssel.

Jongerenorganisatie

De jongerenorganisatie van de SGP, de Landelijke Vereniging van Staatkundig Gereformeerde Studieverenigen, heeft geen bezoldigde bestuursleden en ontvangt ook geen overheidssubsidie.

Openbaarheid financiën

De penningmeester van de SGP publiceert regelmatig in het partijorgaan De Banier, waarin ook een uitgebreid financieel jaarverslag verschijnt. Een accountantsrapport wordt niet gemaakt.

Standpunten t.a.v. wettelijke regelingen politieke partijen

Een aparte wettelijke regeling is ongewenst volgens de SGP. Zo min mogelijk inmenging in de politieke organisatie is een noodzaak. Een verbod op sommige politieke partijen dient in de huidige politieke constellatie zeer omzichtig gehanteerd te worden, omdat dit heel gemakkelijk als een boemerang terug kan slaan op eigen activiteiten, aldus de SGP.

Financiële overheidssteun, volledig of niet-volledig, kan de goedkeuring van de SGP niet wegdragen. Net zomin als de ondersteuning van verwante stichtingen, maar zodra deze vorm van uitkeringen daadwerkelijk functioneert, verkeert men in een nieuwe politieke situatie, die een andere keuze met zich mee kan brengen, aldus de SGP. Daarom wordt er nu ook gebruik van gemaakt. Maar een andere doeluitkering, zoals het voorstel van minister De Koning in oktober 1980 om te komen tot overheids subsidie t.b.v. steun aan zusterpartijen in de Derde Wereld wordt ten eerste afgewezen. Dit zou volgens de SGP leiden tot ongewenste inmenging in de toch al vaak duistere en labiele interne politieke situaties van desbetreffende landen. Ook indirecte overheidssteun wordt door de SGP afgewezen.

Verslag RPF

Ledental

De sinds 1981 in de Tweede Kamer vertegenwoordigde RPF had op 31/12/80 5545 (betalende) leden. Vlak voor de verkiezingen van mei '81 had het ledental zich uitgebreid tot 7100, terwijl per 1/7/81 7500 leden werden geteld. Deze ledentallen betreffen alle betalende leden. Hieronder vallen ook de zogenaamde gezinsleden, die de partijlectuur moeten delen met het gewone hoofd lid. De RPF is optimistisch over het verdere verloop van het aantal leden. Voor 1985 worden 10.000 leden verwacht, terwijl dan op twee "echte zetels" gerekend wordt. Ten dele komt deze nieuwe aanhang, zo verwacht men, uit het CDA. Ten dele zijn het jeugdige SGP-ers (vooral van het vrouwelijk geslacht, die binnen de SGP geen plaats hebben). Maar ook is belangrijk het aanboeren van nieuwe electorale bronnen: principiële niet-stemmers, zoals bijvoorbeeld leden van de Pinkstergemeente konden bij de verkiezingen van 1981 overgehaald worden om hun stem op de RPF uit te brengen. De voorkeurstemmen voor no. 6 op de RPF-lijst, de heer J.J. Frinsel, die directeur is van de Vereniging "Heil des Volks", bewijst dit.

Sexe en leeftijd

De gemiddelde leeftijd van de RPF-leden is onbekend. Het percentage vrouwelijke en mannelijke leden moet men schatten. Uitgaanden van de hypothese dat de categorie "gezinsleden" vnl. uit de echtgenotes van RPF-leden bestaat, zou men kunnen aannemen dat bijna 20% van de leden van het vrouwelijk geslacht is. Van RPF-zijde werd dit een 'vrij goede benadering' gevonden.

Organisatiegraad en regionale spreiding

Daar het ledental van de RPF in 1977 of 1978 niet nauwkeurig bekend is, is het moeilijk de organisatiegraad t.o.v. de TK-verkiezingen van 1977 exact te bepalen. Bij benadering is het ledental wel bekend: ca. 3500 medio 1977. De organisatiegraad (t.o.v. de TK-verkiezingen 1977) was derhalve ca. 6% (het aantal behaalde stemmen bedroeg 53.220). In 1981 liep deze graad enigszins op naar 6,5%, een aanzienlijk getal gezien het feit dat de partij een flinke electorale groei doormaakte, hetgeen de hoogte van de organisatiegraad altijd drukt.

In drie en een half jaar groeide de RPF aldus met ca. 2045 leden, ofwel met 16,6 % op jaarbasis. Tijdens de verkiezingscampagne liep het ledental met maar liefst 67,3% op. Een enorme versnelling.

Gegevens betreffende de regionale spreiding van het ledenbestand op 31/12/80 zijn onbekend. Wel is dergelijke informatie beschikbaar voor 31/9/81. Het totale ledental was toen inmiddels opgelopen tot 7632.

Groningen	549	Zuid-Holland	1537
Friesland	506	Zeeland	417
Drenthe	336	Noord-Brabant	175
Overijssel	1196	Limburg en	
Gelderland	1413	buitenland	25
Utrecht	734		
Noord-Holland	744	Totaal	7632

Contributie

Als gevolg van de federatieve structuur van de partij wordt de contributie vastgesteld door de plaatselijke kiesvereniging.

De lokaal vastgestelde contributie is geen contributie naar draagkracht, maar gaat uit van verschillende categorieën. Doorgaans betaalt een gewoon RPF-lid f40,00 à f50,00 aan contributie, hierbij inbegrepen een abonnement op het partijblad "Nieuw Nederland". De gezinsleden, die dit blad niet ontvangen, betalen f20,00 à f25,00, terwijl jeugdleden (tot 18 jaar) en 65+ers reductie kunnen krijgen; leden die in de loop van het jaar lid worden betalen meestal een pro rata contributie. De gewone leden dragen f30,00 aan het Federatiebestuur af; de gezinsleden f10,00. Het Federatiebestuur ontving zo in 1980 een bedrag van f118.000. De gemiddelde contributie bestemd voor de landelijke partij bedroeg inclusief abonnement f21,28. Voor de totale partij bedroeg dit ca. f41,00. Vijf gulden gaat van de plaatselijke verenigingen naar de provinciale verbanden, zodat de plaatselijke verenigingen het restant ontvangen (gemiddeld f10 à f15 per lid). Soms wordt op de 'gegoede' leden een beroep gedaan tot het doen van extra vrijwillige bijdragen. Een centraal ledenbestand is aanwezig en wordt o.a. gebruikt voor de verzending van het partijorgaan.

Overige inkomsten

Akties

Om het 'bankroet' van vlak na de verkiezingen van 1977 in het vervolg te vermijden, probeert de RPF nu elk jaar een vast bedrag van f25.000 op de begroting te reserveren voor een verkiezingsfonds. Per ultimo 1980 bevatte dit fonds f70.000. Door middel van vijf giroakties werd daarna nog een bedrag van f180.000 verkregen, waardoor de totale kosten van de TK-verkiezingen van 1981 (f250.000) precies gedekt werden.

Onder deze kosten vielen ook de salariskosten van de lijsttrekker M. Leerling en een onkostenvergoeding voor no. 2 op de lijst: de heer Wagenaar. Het vinden van een lijsttrekker was een probleem, omdat het opgeven van een baan terwijl men niet zeker is van een zetel, een (te) groot risico werd geacht. Tenslotte werd een overeenkomst met de Evangelische Omroep gesloten: van

1/1/81 tot 26/5/81 zou M. Leerling in dienst zijn van de RPF; maar bij het niet behalen van een zetel zou hij na 26 mei weer in dienst van de EO kunnen treden.

Per lid (ledenbestand van vlak voor de verkiezingen) werd zo-
doende gemiddeld f35,21 besteed aan de verkiezingscampagne. Ie-
dere verkregen stem 'kostte' f2,31.

Het RPF-lid stond daarnaast nog vele andere akties te wachten. Omdat de partij wil overgaan tot de oprichting van verschillen-
de verwante stichtingen, zullen de leden gevraagd worden via
akties de benodigde eigen bijdragen op te brengen. De kosten
van het partijbureau in oprichting, dat vooral als diensten-
centrum voor het geheel zal functioneren en waarvan de geleverde
diensten zullen worden doorberekend naar de stichtingen en de
afdelingen, zal echter wel als een begrotingspost worden op-
gevoerd. Intussen is in 1981 door een speciale inzameling al
f70.000 voor het partijbureau bijeengebracht.

Overheidssubsidie

Het beschikbaarstellen van zendtijd op radio en TV en uitke-
ring van financiële middelen daarvoor, was in 1980 nog niet
van toepassing op de RPF, omdat deze partij toen nog niet
over Kamerzetels beschikte. Tijdens de verkiezingscampagne
werd wel gebruik gemaakt van de extra uitzendingen. Daarna werd
de RPF op normale basis ingeschakeld door de Regeringscommis-
saris. Het beschikbaar gestelde bedrag werd toereikend gevon-
den, maar daarbij zij aangetekend dat de RPF gebruik kon
maken van de professionele diensten van leden, die bij de EO
werkzaam zijn, en die hun vrije tijd hieraan wijdden.

Giften

De RPF heeft geen specifieke (schriftelijke) regeling voor het
ontvangen van giften. Giften uit het bedrijfsleven werden in
1980 niet ontvangen (en worden in beginsel ook niet gevraagd).
Overigens worden alle giften met de initialen van de gever
gepubliceerd in het partijblad. In 1980 ging het om een bedrag
van bijna f 20.000.

Zo nu en dan werd, voornamelijk door bestuursleden, gebruik gemaakt van 'schenkingen middels niet te betalen declaraties', waarbij steeds reëel geldverkeer plaatsvond per giro. In 1980 ging het hierbij om een bedrag van ca. f18.000. Deze giften zijn in het totaal van genoemde f20.000 begrepen.

Interest, verkoop materiaal en advertentieopbrengsten

In 1980 werd ca. f2800 aan interest ontvangen. De advertenties in Nieuw Nederland brachten f6000 op. Losse abonnementen op dit blad zorgden voor f5600, terwijl door verkoop van propagandamateriaal f850 (provisie 'boekentafel') binnenkwam.

Het partijapparaat

Een echt landelijk partijbureau had de RPF nog niet in 1980; het was nog in oprichting. Slechts 1 administratief medewerker verleende op free-lancebasis assistentie aan het secretariaat. Van hem bedroegen de totale salariskosten (er werd geen loonbelasting berekend) f4000. Om hoeveel werkuren het hier ging is niet bekend.

Verwante instellingen

Verwante instellingen zoals een wetenschappelijk bureau, een vrouwenorganisatie of een scholings- en vormingsstichting kende de RPF in 1980 niet. Na het verkiezingssucces van 1981 zouden deze worden opgericht (de laatstgenoemde stichting in november 1981). Een jongerenorganisatie bestond wel, maar had nog geen rechtspersoonlijkheid. De naam van deze organisatie is nog niet officieel vastgesteld, terwijl het aantal deelnemers nogal 'vlottend' is.

Openbaarheid financiën

De RPF laat een accountantsrapport maken. Dit is echter niet openbaar.

Standpunten t.a.v. wettelijke regelingen politieke partijen

Volgens de RPF is geen afzonderlijke wetgeving voor politieke partijen nodig. De verenigingsstructuur is in boek 2 van het Burgerlijk Wetboek voldoende duidelijk geregeld. Daarom behoren in beginsel politieke partijen niet te worden verboden zolang zij in de staatkundige samenleving "positief d.w.z. niet ondermijnend" werken.

Betreffende de overheidssteun aan politieke partijen stelt de RPF het volgende: In beginsel behoort overheidssteun voor alle groeperingen gelijk te gelden, algemene regelingen verdienen de voorkeur.

Uitschakeling van niet in de Kamer vertegenwoordigde partijen (wel bijvoorbeeld in gemeenteraden vertegenwoordigd) is niet billijk. Volledige steun is niet nodig: een partij behoort te worden gedragen door de leden.

Doeluitkeringen ten algemene nutte (voorlichting, scholing, wetenschappelijke vorming, etc.) is aan te bevelen, naast een zekere eigen inbreng van de partijen zelf. Aangezien politieke partijen mede de basis zijn van de staatkundige samenleving, behoort het toewijzen van zendtijd en het toekennen van indirecte steun te worden gezien als wenselijk.

Giftten aan politieke partijen behoren fiscaal te worden gefaciliteerd, juist omdat verreweg het grootste deel van de kiezers niet actief in het politieke partijgebeuren meedoet; een beperkt deel van het politieke bedrijf mag derhalve uit algemene middelen worden bekostigd. Subsidies behoren evenwel niet mede te brengen dat de overheid ermee kan "sturen". De bestaande subsidieregeling voldoet globaal aan de verlangens van de RPF op dit punt, zij het dat de regelingen voor subsidie aan politieke jeugdorganisaties bekritiseerd worden. Deze regelingen stellen volgens de RPF voor kleine partijen te hoge minimum-eisen (minimaal 1000 jeugdleden acht de RPF te veel).

Verslag GPV.

Ledental

Het aantal leden van het GPV bedroeg op 1 maart 1981 12.922.

Dit getal is inclusief de 295 zogenaamde echtgenotenleden, die geen landelijke bijdrage betalen.

Exacte aantallen voor de data 31/12/80 en 26/5/81 zijn onbekend. In vergelijking met 1978, toen er 12.143 leden geteld werden was er eind 1980 een winst van 779 leden ofwel een groei van 3,2 % per jaar.

Gegevens inzake differentiatie naar leeftijd, sexe of regio zijn niet ontvangen. De ledenadministratie loopt via de aangesloten verenigingen, maar wordt ook centraal bijgehouden in verband met toezending van het partijorgaan. Het landelijk secretariaat ontvangt de gegevens van de zelfstandige verenigingen.

Organisatiegraad

De organisatiegraad bedroeg in 1978 15,2 (t.o.v. TK-verkiezingen 1977). In 1981 was deze opgelopen tot 18,2. Dit komt zowel door de groei in ledental als door de achteruitgang in electorale aanhang. Het GPV blijft hierdoor de best georganiseerde partij in kwantitatieve zin.

Contributie

Het GPV, een verbond van 214 aangesloten verenigingen, ontving in 1980 van deze verenigingen voor ieder lid een vast bedrag van f41,00 (de zgn. Verbondsbijdrage). Totaal bracht dit f523.570 op. Hiervoor ontvangt ieder lid (exclusief de 'echtgenotesleden') het partijorgaan "Ons Burgerschap", dat door het wetenschappelijk bureau van het GPV, de Groen van Prinstererstichting, en het GPV zelf wordt uitgegeven. De Stichting koopt daarin de ruimte, die zij nodig heeft voor (wetenschappelijke) publikaties (in 1980 35% van de totale ruimte).

Naast de Verbondsbijdrage betaalt het GPV-lid nog een bijdrage aan zijn of haar vereniging. Gemiddeld betaalde het lid op deze wijze f70 à f80. Dit bedrag is overwegend een vast bedrag, vastgesteld per vereniging, en houdt geen rekening met de draagkracht van het individueel lid. De verenigingen hebben evenwel het recht om intern een bijdrageschaal met variabele contributies te hanteren.

Overige inkomsten

Akties

Het GPV had een verkiezingsfonds 1981, waarvoor jaarlijks een bedrag op de begroting werd gereserveerd. Veel grotere bijdragen aan dit fonds werden geleverd door speciale opdrachten van de verenigingen aan het Verbond (in 1980 f76.482) en door akties. Deze akties, waarbij ieder lid gevraagd werd een extra bijdrage te leveren, bracht in het voorjaar van 1981 f319.250 op, hetgeen op f25 per lid neerkomt. De totale verkiezingskosten bedroegen f328.682,54 ofwel f25,43 per lid. Iedere verkregen stem kostte zodoende f4,62, een hoog gemiddelde.

Na de verkiezingsnederlaag van 1977 werd d.m.v. een Aktie Fractiemedewerker een fonds gecreëerd, dat bestemd was de fractieassistentie op peil te houden, ondanks de teruggang in Kamerzetels. De toenmalige aktie bleek voor jaren toereikend. Eind 1980 bevatte het fonds nog een bedrag van f88.580,77.

Overheidssubsidie

In 1980 werd t.b.v. 21 radio- en 4 TV-uitzendingen f22.380 ontvangen, hetgeen ruim 4000 gulden te kort was. Het GPV ondersteunde een streven naar verdubbeling van de zendtijd.

Giften

Buiten de financiële akties om worden incidentele giften ontvangen. In 1980 brachten deze f4164 op. Vaak ging het hierbij om bijdragen van leden, die in een plaats wonen, waar geen GPV-vereniging bestaat. Een speciale regeling m.b.t. het ontvangen van giften bestaat niet. In mei 1981 werd een legaat van f10.000 ontvangen. Dit bracht de Centrale Verbondsraad ertoe de leden nog eens te wijzen op het testamentair gedenken van het GPV.

Het GPV maakt geen gebruik van 'schenkingen middels niet te betalen declaraties'. Alle gemaakte reiskosten bijvoorbeeld worden uitbetaald.

Interest, verkoop materiaal en advertentieopbrengsten

Aan interest werd in 1980 f950,69 verkregen. Extra abonnementen

op "Ons Burgerschap" leverden f1713,20 op, terwijl sympathisanten f250 schonken. In 1980 werd voor f2146,65 aan (propaganda-) materiaal verkocht. Dit is echter slechts 'omzet' en geen 'winst'. Het bedrag aan advertentieopbrengsten in "Ons Burgerschap" is onbekend.

Het partijapparaat

Het landelijk partijbureau is het coördinerend orgaan van het Verbond van verenigingen en heeft 3 mensen in dienst voor 2,6 volledige banen. Hierbij behoren geen partijbestuursleden; zij zijn alle vrijwilligers. De totale salariskosten van het personeel bedroegen in 1980 f122.220,04, of wel f47.007 per personeelslid. In 1978 waren 2 mensen in dienst met een volledige baan voor f103.500: f51.750 per personeelslid.

Aldus werd in 1978 f8,52 en in 1980 f9,45 per GPV-lid aan salariskosten besteed. Het aantal leden per bezoldigd personeelslid liep terug van 6071 tot 4970, zodat van een professionalisering in kwantitatieve zin gesproken kan worden.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

Het GPV heeft geen vrouwenorganisatie.

Het wetenschappelijk bureau

Het wetenschappelijk bureau van het GPV, de Groen van Prinstererstichting, ontving in 1980 f103.000 aan overheidssubsidie, het maximale bedrag. Een gelijk bedrag moest door de Stichting zelf op tafel worden gelegd. Dit kon door een donatie van f97.000 van het GPV, door verkoop van materiaal en door donaties, die in 1980 voor f93.000 zorgden.

Een groot deel van het totaal van deze bedragen werd besteed aan de salariskosten (f136.298) van 3 full-time medewerkers.

Vormings- en scholingsactiviteiten

De Stichting Mandaat ontving in 1980 f50.979 aan overheidssubsidie, het maximaal te claimen bedrag. De moederpartij deed daar

in 1980 nog eens f35.000 bij. In 1981 werd dit bedrag overigens aanzienlijk verhoogd (tot f55.000). De Stichting had in 1980 1,4 arbeidskracht in dienst voor f54.126 aan totale salariskosten.

Jongerenwerk en bestuurdersvereniging

Van de jongerenorganisatie van het GPV, het Landelijk Verband van GPJC's, en van de vereniging van GPV-bestuurders van provincie en gemeente, waren bij het schrijven van dit overzicht geen gegevens voorhanden.

Openbaarheid financiën

Het GPV laat geen accountantsrapport maken. De partij laat haar financiën jaarlijks door twee aangesloten verenigingen controleren, die desgewenst een accountant mogen inschakelen. Een financiële verslaglegging van de partij wordt gepubliceerd in het partijorgaan "Ons Burgerschap". De financiële overzichten van de verwante stichtingen worden overlegd op de Algemene Vergadering.

Standpunten t.a.v. wettelijke regelingen politieke partijen

Er bestaat binnen het GPV geen diepgaande discussie over het probleem van een wettelijke regeling van partijen. Het nieuwe Burgerlijk Wetboek is dienaangaande als een verbetering ervaren, vooral m.b.t. de juridische positie van het personeel. Inzake een eventueel verbod van politieke partijen is intern wel gediscussieerd, maar naar buiten toe geen standpunt bepaald.

Het GPV is tegen algemene overheidssteun aan politieke partijen. Een partij moet gedwongen zijn haar eigen achterban te mobiliseren, hetgeen het GPV zeer wel lukt. Doeluitkeringen t.b.v. zaken, waarmee het algemeen belang wordt gediend zijn alleen acceptabel indien ze een aanvullend en geen volledig karakter hebben.

Verslag DS'70

Inleiding

Vele gegevens voor 1980 van DS'70 waren vaak niet bekend of soms niet of slecht verifieerbaar.

Ledental

Het aantal leden van DS'70 bedroeg op 31/12/80 2920. 140 meer dan twee jaar eerder. Of dit ook betalende leden zijn valt moeilijk na te gaan; het lijkt onwaarschijnlijk voor een groot deel van de ledenaanhang. (Uitgaande van de contributieopbrengst en het berekende contributiegemiddelde in 1979 komen we op 1700 leden.) Tijdens de verkiezingscampagne in het voorjaar van 1981 zou het ledental gegroeid zijn tot ca. 3200. Op het DS'70 congres in december 1981 werd de vaste aanhang geschat op 2500. Het electoraal verlies zou aan deze daling in ledental debet kunnen zijn. (Een bericht in De Volkskrant van 13 november 1981 als zou DS'70 12.000 leden hebben moet dan ook onjuist worden genoemd)

Aldus groeide DS'70 tussen 1978 en 1981 in ledental met 2,5% per jaar. De verkiezingscampagne zou dit percentage gebracht hebben tot 23% op jaarbasis. Een zeer positief effect.

Sexe

Per ultimo 1980 had DS'70 852 vrouwelijke leden (29,17%) en 2068 mannelijke (70,83%).

Leeftijd

Een onderscheid naar leeftijd over het totale ledenbestand is niet na te gaan. Op grond van een enquête van 4 september 1980, gehouden onder 73 nieuwe leden, kan worden geconstateerd dat 36% van deze ledenaanwas nog geen dertig jaar was. 40% was tussen de 30 en de 60 jaar oud en 24% was ouder dan 60 jaar.

Regionale spreiding

Een provinciale verdeling van het ledenbestand is moeilijk te geven. Een bestaande grove indeling op basis van postcodes leent

zich hier niet eenvoudig voor. Wel kan worden geconstateerd dat DS'70 een duidelijke Randstad-partij is: 2/3 van het ledenbestand woonde in de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht, terwijl 'slechts' 45% van het electoraat daar woont.

Organisatiegraad

De organisatiegraad bedroeg in 1978 nog 4,7% (t.o.v. TK-verkiezingen 1977). Eind 1980 was deze opgelopen tot 5,9 (t.o.v. TK-verkiezingen 1981), terwijl vlak voor de verkiezingen een percentage van 6,4 bereikt zou zijn. Deze groei van de organisatiegraad wordt vnl. bepaald door de teruggang in electorale aanhang en in geringe mate door toename van het ledenbestand.

Contributie

De contributieheffing en -hoogte is de laatste jaren ongewijzigd gebleven. In 1980 werd de volgende staffel gehanteerd met de daarbij de vermelding "U kiest zelf het tarief dat het best bij uw omstandigheden past".

tarief a	f10 per kwartaal
tarief b	f25 per kwartaal
tarief c	f40 per kwartaal
Echtgenoten van leden	f 5 per kwartaal

Tweederde van de hieruit voortvloeiende inkomsten was bestemd voor de landelijke partij (alleen bij de 71 zgn. buitenleden gaat 100% naar het partijbureau). In 1980 verkreeg de landelijke partij op deze wijze ca. f60.000 (in 1979: f55.679,70). Het gemiddelde van de contributies, inclusief de toezending van het partijblad "Het Buitenhof", was in 1980 f30,82.

Overige inkomsten

Akties

Ten behoeve van de verkiezingscampagne 1981 werd per brief aan leden een extra bijdrage gevraagd. Deze aktie leverde ca. f45.000 op. De totale kosten van de verkiezingen werden op f104.000 geschat. De verkiezingscampagne heeft de toch al niet rooskleurige financiële situatie daarom verslechterd. Per in-

geschreven lid kostte deze campagne f 32,50. Iedere verkregen stem 'kostte' f2,11.

Overheidssubsidie

In 1980 verkreeg DS'70 f6300 voor 21 radio-uitzendingen en f16.080 voor 4 TV-uitzendingen. Dit was lang niet toereikend: ca. f38.000 moest worden bijgelegd. Een zeer hoog bedrag.

Giften

Buiten de financiële aktie t.b.v. de verkiezingscampagne om, werden incidentele giften ontvangen. Het exacte bedrag voor 1980 is onbekend (begroot werd f6000). In 1979 werd f19.176,25 ontvangen, waaronder giften t.b.v. publikatiefondsen en niet te betalen declaraties vielen. Deze 'schenkingen middels niet te betalen declaraties' waren zeer gebruikelijk tot en met 1980. In 1980 bedroegen deze ca. f4500.

Tevens ontvangt het Hoofdbestuur soms het voor de afdeling bestemde gedeelte van contributies, omdat deze afdelingen "slapend" zijn.

Interest, verkoop materiaal, advertentieopbrengsten

Aan interest werd in 1980 ca. f300 ontvangen. Verkoop van materiaal leverde ca. f1500 op, terwijl opbrengsten van advertenties in "Het Buitenhof" onbekend zijn.

Het partijapparaat

Het partijbureau van DS'70, gevestigd in Amsterdam, werd in 1980 bemand door drie onbezoldigde vrijwilligers. Soms verrichtte het Wetenschappelijk Instituut enige secretariaatswerkzaamheden. Van professionalisering is dus geen sprake, bovendien dreigde het partijbureau in 1981 opgeheven te worden door huisvestingsproblemen.

Verwante instellingen

Vrouwenorganisatie

DS'70 heeft geen vrouwenorganisatie.

Het wetenschappelijk bureau

Bij het Wetenschappelijk Instituut van DS'70 was in 1980 één medewerker, die op deeltijdbasis voor ca. f35000 aan totale salariskosten administratief werk verrichtte. De steun van de moederpartij bedroeg in 1980 ca. f20.000. De hoogte van de toegekende overheidssubsidie is onbekend.

Vormings- en scholingsactiviteiten

De Stichting Vorming en Scholing van DS'70 ontving in 1980 ca. f1000 van de moederpartij. De hoogte van de overheidssubsidie is onbekend. De Stichting had geen personeel in dienst.

Jongerenwerk

De jongerenorganisatie van DS'70 ontving in 1980 onbekende bedragen van de moederpartij en aan overheidssubsidie. Zij had één full-time administrateur in dienst voor f40.000, zo werd meegedeeld.

Openbaarheid financiën

DS'70 laat geen accountantsrapport maken. Financiële jaarverslagen worden niet gepubliceerd.

Standpunten t.a.v. wettelijke regeling politieke partijen

DS'70 vindt dat het huidige verenigingsrecht toereikend is. Extra bepalingen, bijvoorbeeld t.a.v. financiën, kandidaatstelling of democratisch gehalte zijn niet noodzakelijk. Deze zaken zijn interne zaken, zolang de partijen maar binnen de door de wet aangegeven criteria functioneren.

DS'70 is tegen algemene overheidssteun aan politieke partijen. Zelfs t.a.v. de financiële ondersteuning van radio en TV-uitzendingen staat DS'70 kritisch, hoewel hierbij verschillen van mening bestaan binnen de partij.

Omdat doeluitkeringen geldend recht zijn geworden, wordt er (gedeeltelijk) gebruik van gemaakt. Volgens DS'70 zouden deze echter duidelijk naar evenredigheid (met het aantal zetels in de Kamer) moeten plaatsvinden, hoewel dit op zich nadelig zou zijn voor DS'70.

Noten

1. Dit onderzoek werd in de loop van 1981 op het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen te Groningen verricht in het kader van een documentatieproject. De werkwijze was als volgt: behalve de Boerenpartij of Rechtse Volkspartij werden alle in de Tweede Kamer vertegenwoordigde partijen via hun secretaris of penningmeester benaderd. Alleen de CPN zegde geen medewerking toe.
Aan de hand van een 'checklist' werden gesprekken gevoerd met de partijfunctionarissen. Op basis hiervan en van partijpublicaties werd per partij een verslag geschreven, waarop de partijen konden reageren. Bij het schrijven van de uiteindelijke versie van dit artikel hadden de meeste partijen gereageerd. Omdat in de verslagen de gegevens staan vermeld, waarop vooral hoofdstuk II van dit artikel is gebaseerd, zijn deze als hoofdstuk III opgenomen.
De gegevens richten zich op het jaar 1980, tenzij anders vermeld.
2. H.E. Alexander, *Financing Politics. Money, Elections and Political Reform* (Washington, 1980), p. 2.
3. Ibidem, pp. 145-161.
4. K. Janda, *Political Parties. A Cross-national survey* (New York, 1980), p. 476 en p. 485. Janda's onderzoek beslaat de periode 1950-1962; een tijdvak, waarin, zo werd meegedeeld, de VVD perioden kende van bijna-faillissement.
5. De wijze van berekening van de hoogte van deze subsidies wordt in de bijlage gegeven.
6. Zie voor het Westduitse systeem o.a.: U. Schleth, *Parteienfinanzen. Eine Studie über Kosten und Finanzierung der Parteientätigkeit, zu deren politischer Problematik und zu den Möglichkeiten einer Reform* (Meisenheim am Glan, 1973) en D.J. Elzinga, "Overheidssubsidiëring van politieke partijen in de Duitse Bondsrepubliek" in: *Recht en Kritiek*, 4, 1976, pp. 393-410.

7. Zie hoofdstuk III: VVD
8. Zie o.a. *De Volkskrant* dd. 12/1/82
9. J. Kerver, "Gedragsregels voor kamerleden" in: M.P.C.M. van Schendelen, J.J.A. Thomassen en H. Daudt, *Leden van de Staten-Generaal*,... (Den Haag, 1981), p. 132.
10. Zie o.a. L.G.A. Slichting, "Kiesstelsel en partijen" in: *Acta Politica*, 1966/1967, pp. 101-105; P.J. Boukema, *Vragen van partijrecht* (Alphen aan den Rijn, 1968); P.J. Boukema, "Overheidssubsidie aan politieke partijen" in: *Acta Politica* 8 (1973), pp. 292-307; D.J. Elzinga, "Overheidssubsidiëring als principieel probleem" in: *Socialisme en Democratie* 36 (1979), pp. 121-127.
11. Dat reglementering niet iedere vorm van misbruik uitsluit blijkt uit recente onthullingen over belastingzwendel door Duitse politieke partijen. Wel geeft de partijwet aldaar een handvat ter bestrijding van dit misbruik (zie o.a. *De Volkskrant* dd. 22/12/81).
12. Zie o.a. artikel van M. Pam in *NRC/Handelsblad* dd. 11 april '81.
13. M. Duverger, *Political Parties. Their Organization and Activity in the Modern State* (Londen, 1976³), pp. XXIV-XXXVII.
14. Zie I. Lipschits, "Partijvorming in nationale systemen" in: *Jaarboek 1977 - Studie- en Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen*, pp. 175-177.
15. Een uitzondering vormen wellicht de kleine orthodox christelijke partijen, die alle een federatieve structuur kennen, al beschikken ze tevens over een landelijk apparaat. Wanneer bij deze partijen in het vervolg over leden wordt gesproken, bedoelen we het totaal van de leden van de aangesloten (kies-)verenigingen.
16. L.P. Middel, "Spelregels voor partijgenoten en kameraden. Over de organisatiestructuur van de PvdA en de CPN" in: *Jaarboek 1979 Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen*, pp. 157-158.
17. In het verslag van het Nationale Kiezersonderzoek 1981 wordt

een hoger percentage gegeven: hooguit acht procent. Wellicht gaven de respondenten van het onderzoek eerder een bevestigend antwoord op de vraag naar het partijlidmaatschap dan dat zij hun contributie overmaakten. A.Th. J. Eggen, C. van der Eijk en B. Niemöller (red.), *Kiezen in Nederland 26 mei 1981. Wat de kiezers deden en waarom* (Zoetermeer, 1981), p.5.

L.P. Middel gewaagt in zijn artikel "De andere kant van de Nederlandse partijpolitiek" in *Intermediair* (1980), 3, pp. 19-27 van tien procent. Dit lijkt een te hoog percentage.

18. Zie hierover C. van der Eijk en B. Niemöller "Binding met partijen" in: A.Th.J. Eggen, C. van der Eijk en B. Niemöller, a.w., p. 93.
19. In België is o.l.v. prof. Wilfried Dewachter van het Departement Politieke Wetenschappen van de Katholieke Universiteit in Leuven een onderzoek gedaan naar de vijf verkiezingen tussen maart '74 en juni '79. Een onderzoeksrapport verscheen in 1981 onder de titel *Verkiezingscampagnes blijven een miljoenen-aangelegenheid*. Zie ook het artikel "Dure kiescampagne" in: *De Morgen* dd. 3 oktober 1981.
20. Zie bijlage.
21. Zie o.a. het commentaar van de Groen van Prinstererstichting in *Ons Burgerschap* 6 februari 1982, p. 21.
22. Zie voor deze discussie onder andere pagina 18 van de Congresbijlage bij *Voorwaarts*, mei 1981.
23. *Voorwaarts*, 16/2/81, p. 12.
24. Voor de invoering van de centrale administratie (1972) was het ledental nooit meer dan een benadering, die meestal te hoog uitviel. De enige controle, die de landelijke partij had op het ledenbestand was de presentielijst op de Algemene Vergadering. Iedere afdeling kreeg hier per 50 leden 1 stem. Hierdoor kwam het fenomeen van "papierleden" voor: rijke afdelingen, die soms een aantal leden "kochten" om een extra stem op de Algemene Vergadering te hebben.
25. *Jaarverslag VVD 1980*, p.14.

26. *Vrijheid en Democratie*, 6/10/81, p.7.
27. *D'emocraat*, april 1981, p.15.
28. Zie: *Jaarboek 1978* Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, p 139.
29. M. Duverger, a.w., pp. 101-109.

Bijlage

Berekeningswijzen overheidssubsidie

a. politiek-wetenschappelijke instituten

De subsidie wordt verleend tot een bedrag, gelijk aan de overige inkomsten der rechtspersonen, met dien verstande dat deze subsidie nimmer het nadelig verschil tussen de overige inkomsten der rechtspersonen en het bedrag van de uitgaven te boven zal gaan, en voorts niet hoger zal zijn dan de som van f85.000,-- en een bedrag, berekend naar de hieronder vermelde bedragen per zetel, in de Tweede Kamer ingenomen door de politieke groepering waarmede de rechtspersoon is gelieerd:

voor elk van de eerste 10 zetels	f8500
voor elk van de 11e t/m 20e zetel	f7000
voor elk van de 21e t/m 30e zetel	f5500
voor elk van de 31e t/m 40e zetel	f4000
voor elk van de zetels boven 40	f2500

b. politieke vormings- en scholingsactiviteiten

Indien de subsidiabele exploitatie-uitgaven minder dan f30.000 bedragen, wordt het subsidie berekend naar 90% van die uitgaven.

Indien de subsidiabele exploitatie-uitgaven f30.000 of meer bedragen, wordt het subsidie bepaald op f27.000 vermeerderd met een bedrag, ten hoogste gelijk aan 70% van de exploitatie-uitgaven na aftrek van f30.000, met dien verstande dat de vermeerdering nimmer een bedrag zal overtreffen, berekend naar de hieronder vermelde bedragen per zetel, in de Tweede Kamer ingenomen

door een politieke groepering, waarmede de rechtspersoon is ge-
lieerd:

voor elk van de eerste 10 zetels	f9000
voor elk van de 11e t/m 20e zetel	f7500
voor elk van de 21e t/m 30e zetel	f6000
voor elk van de 31e t/m 40e zetel	f4500
voor elk van de zetels boven 40	f3000

c. politieke jongerenorganisaties

Het maximale subsidie voor een politieke jongerenorganisatie komt tot stand door vermenigvuldiging van een jaarlijks door de minister vast te stellen bedrag met de hierna vastgestelde vermenigvuldigingsfactor.

De bedoelde vermenigvuldigingsfactor is de som van de volgende getallen:

a. zetels van een in de Tweede Kamer der Staten-Generaal vertegenwoordigde politieke groepering, die de politieke jongerenorganisatie heeft erkend:

voor elk van de eerste 10 zetels	: 5
voor elk van de elfde t/m twintigste zetel	: 4
voor elk van de eenentwintigste t/m dertigste zetel	: 3
voor elk van de eenendertigste t/m veertigste zetel	: 2
voor elk van de zetels boven de veertig	: 1

b. aantal leden op basis van de ledenregistratie in het jaar voorafgaande aan het subsidiejaar:

voor het eerste duizendtal:	60
voor het tweede duizendtal:	30
voor het derde duizendtal:	20
voor het vierde duizendtal:	10
voor het vijfde en volgende duizendtal:	5